

Ədalətsizliklə
ədaləti bərpa
etmək olmaz

Justice cannot be
restored through
acts of injustice

HEYDƏR ƏLİYEV

HÜQUQ VƏ QANUN

JUSTICE AND LAW

ПРАВО И ЗАКОН

Heydər ƏLİYEV:

*Azadlıq və istiqlaliyyət
hər bir xalqın milli sərvətidir.*

BÖYÜK LİDER

*Azərbaycan Respublikasının prezidenti
cənab İlham Əliyevi
ABŞ-ın prezidenti
cənab Donald Tramp belə adlandırır.*

səhifə 3

*Azərbaycan Respublikasında
insan hüquq və azadlıqlarının
həyata keçirilməsinin
tənzimlənməsi haqqında*

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
KONSTITUSİYA QANUNU**

səhifə 26

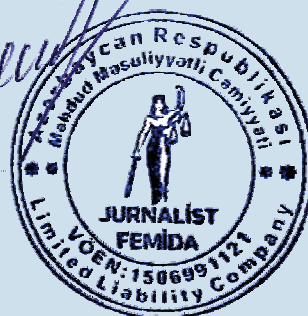

SƏDAQƏT ANDI

Heydər Əliyev dəyərləri müasir dünyamızda nəciblik və əxlaqın, dövlətə və dövlətçiliyə, insana və insanlığa hörmət və məhəbbətin, sədaqətin mənbəyidir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyaları, Prezidentimiz İlham Əliyevin dinamik siyasəti, hüquq və qanunların aliliyi fəaliyyət proqramımız olacaqdır. Bu meyarla qarşı olanlar rəqibimiz və hədəfimiz, tərəfdarlar dostumuz və partnyorumuz olacaqdır. Rəqib və hədəf, həmçinin məsləkdaşlıq bu meyarla müəyyənləşəcək.

İmza:

HEYDƏR ƏLİYEV:

- Böyük siyasəti kiçik hisslərə, xırda mənfəətlərə bağlamaq olmaz.
- Kim müxalifətdə durursa-dursun, ancaq Vətəninə, xalqına, mədəniyyətinə, məsləyinə müxalifətdə durmasın.
- Xalq dövlət üçün yox, dövlət xalq üçün olmalıdır.
- Həqiqi mədəniyyəti milyonlara, milyardlara da almaq mümkün deyildir. Amma milyonları, milyardları olan adamlar cəmiyyətdə mədəniyyətsiz heç bir şeydirlər.
- Tarix həmişə hər şeyi öz yerinə qoyur.

İLHAM ƏLİYEV:

- Hər bir vətəndaşın hüququnun qorunması bizim üçün çox önəmlidir. Vətəndaşlarımızın təhlükəsizliyi də dövlət tərəfindən təmin edilir və bundan sonra da ediləcəkdir.
- "Biz qanunun aliliyinin təmin olunduğu, yüksək səviyyədə şəffaflıq olan, hər bir insanın sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşadığı və bütün azadlıqlardan istifadə etdiyi cəmiyyət qururuq"
- Müstəqillik rəmzləri ilə ölçülmür. Müstəqillik o deməkdir ki, dövlət və ölkənin rəhbərliyi öz xalqının maraqlarına tam cavab verən müstəqil siyasət aparmaq iqtidarında olsun.

İNSAN HÜQUQU HÜQUQUN ALİLİYİ İLƏ QORUNMALIDIR

*(BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən 1948-ci ildə qəbul olunmuş
"Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi"nin priambulasından)*

HÜQUQ VƏ QANUN №4 / 2025

ictimai-siyasi, analitik,
praktik jurnal

Təsisçi:
"Jurnalist Femida" MMC
(hüquq və mətbuat
xidməti)

Redaksiya heyəti:
Namik Əhmədov
Məhəbbət Dəmirçiyeva
Etibar Əliyev
Xanlar Bayramzadə
Fatimə Hüseynova

Baş redaktor:
Fəxrəddin Ağamirzəyev

Məsul katib:
Təranə Tofiqqızı

Direktor:
Məhəmməd Ağamirzəyev

Texniki redaktor:
Kamal Ələsgərov

Kompüter tərtibatçısı:
Cəfər Kərimov

Qeydiyyat № B306E612E22423

Əlaqə Telefonu:
(+994) 55 732 76 66
huquqveqanunjurnali@gmail.com
www.huquqveqanun.com

M Ü N D Ə R İ C A T

BÖYÜK LİDER	3
SƏMİMİ FOTOLAR (<i>Ağ ev - Oval ofis</i>)	4
İLHAM ƏLİYEV TARİXİ GÖRÜŞDƏN SONRA MÜSAHİBƏ VERDİ	6
HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK	14
<i>Redaksiyadan:</i> HEYDƏR ƏLİYEV VƏ İNSAN HÜQUQ VƏ AZADLIQLARI	18
<i>Eldar ƏLİYEV:</i> CİNAYƏT PROSESSUAL MƏCƏLLƏSİNİN 449.3.-CÜ MADDƏSİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ QANUNUN TƏLƏBİDİR	21
Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYA QANUNU	26
<i>Azərbaycan Respublikası adından</i> Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI	29
<i>Azərbaycan Respublikası adından</i> Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şikayət vermək hüququ olan "digər şəxslər" müddəasının şərh edilməsinə dair AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI	38
Umummilli lider Heydər Əliyevin aforizmləri, müdrək kəlamları	44
Hüquqa aid müdrək kəlamlar	44

BÖYÜK LİDER

*Azərbaycan Respublikasının prezidenti Cənab İlham Əliyevi
ABŞ-ın prezidenti cənab Donald Tramp belə adlandırır*

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ABŞ Prezidenti Donald Trampın dəvəti ilə Vaşinqtona səfəri zamanı iki dövlət başçısının səmimi dialoqu olub.

Görüş zamanı Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanla ABŞ arasında Anlaşma Memorandumunu imzaladığı qələmi "tarixi qələm" adlandıraraq xatirə kimi özü ilə götürməsi diqqət çəkib.

D.Tramp Azərbaycan liderinin imzasının gözəl olduğunu deyib və Prezident İlham Əliyevi Qarabağ məsələsində göstərdiyi qətiyyətə görə "böyük lider" adlandırır.

Azərbaycan Prezidenti, öz növbəsində, dünyadakı bir çox yerlərdə münaqişənin həllinə töhfə verən, sülh gətirən böyük liderin məhz onun yanında əyləşdiyini söyləyib.

D.Tramp Prezident İlham Əliyevin yüksək səviyyədə danışmaq bacarığını vurğulayaraq ona həm özü, həm də nəvələri üçün qızıl sikkələr hədiyyə edib.

Yekunda ABŞ lideri Azərbaycan Prezidenti ilə görüşün yüksək əhəmiyyətini ifadə edən daha bir hədiyyəni - Ağ Evin rəmzi açarını Azərbaycan Prezidentinə təqdim edib.

SƏMİMİ FOTOLAR

(Ağ ev - Oval ofis)

İlham Əliyev tarixi görüşdən sonra müsahibə verdi

Avqustun 8-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Vaşinqtonda Azərbaycanın media nümayəndələrinə müsahibə verib.

Vüsal Mətləb, AzTV-nin müxbiri:

Xoş gördük, cənab Prezident. Siz Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidenti cənab Donald Trampın dəvəti ilə bu ölkədə səfərdəsiniz və bu gün Azərbaycanda hər kəs Vaşinqtondan xəbərlər gözləyir. Odur ki, bu müsahibəyə görə təşəkkür edirik. İcazənizlə, suallara keçək.

Cənab Trampa görüşünüzü və Amerika Birləşmiş Ştatları-Azərbaycan arasında Strateji Tərəfdaşlığa dair Xartianın hazırlanması üçün Strateji İşçi Qrupunun yaradılması ilə bağlı sənədin əhəmiyyətini və ümumilikdə bu səfərin nəticələrini necə qiymətləndirərdiniz?

Prezident İlham Əliyev:

Mən səfərin nəticələrini çox yüksək qiymətləndirirəm. İlk növbədə, Prezident Trampın dəvəti ilə Amerikada işgüzar səfərdə olmaq, əlbəttə ki, Azərbaycan-Amerika münasibətləri üçün çox önəmli bir məsələdir. Deyə bilərəm ki, bu gün Amerika-Azərbaycan münasibətlərində yeni səhifə açılır: əməkdaşlıq və strateji tərəfdaşlıq səhifəsi. Əlbəttə ki, Azərbaycanın milli maraqlarının qorunması üçün Amerika Birləşmiş Ştatları ilə bu səviyyədə münasibətlərin qurulması çox önəmli məsələdir.

Prezident Trampa görüşümüz çox səmimi şəkildə keçdi. Deyə bilərəm ki, dostluq şəraitində keçdi. Bir çox önəmli məsələlər müzakirə edildi. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi, Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyasını hazırlamaq üçün Strateji İşçi Qrupu da yaradılmışdır və əlbəttə ki, bu sənədin böyük əhəmiyyəti var. Orada gələcək əməkdaşlıq istiqamətləri də açıq-aydın təsbit edilib. Bunlar qarşılıqlı sərmayə qoyuluşu, energetika, nəqliyyat, bağlantılar, tranzit, təhlükəsizlik, süni intellekt, müdafiə sənayesi və müdafiə sahələrində əməkdaşlığı və digər məsələləri ehtiva edir. Yəni, sadəcə olaraq, bu istiqamətlərin sadalanması onu göstərir ki, ölkəmiz qarşısında nə qədər böyük imkanlar açılır və artıq mənim göstərişimlə Azərbaycan tərəfini təmsil edəcək tərkib müəyyən olunub. Biz öz təkliflərimizi irəli sürəcəyik. Artıq mənim səfərim çərçivəsində Amerikanın bir neçə aparıcı şirkəti ilə görüşlər keçirilmişdir. Yəni, biz vaxt itirmək istəmirik. Onsuz da əvvəlki administrasiya dövründəki dörd ili mənim itirilmiş illər kimi qiymətləndirirəm. Çünki əfsuslar olsun ki, Bayden administrasiyası zamanı Amerika-Azərbaycan əlaqələri Azərbaycan-Ermənistan əlaqələrinin girovuna çevrilmişdi. Bizim Amerika Birləşmiş Ştatları ilə əvvəlki dövrdə əldə edilmiş nailiyyətlər və potensial demək olar ki, dondurulmuş vəziyyətə salınmışdı. Ona görə indi biz vaxt itirə bilmərik. Xüsusilə cənab Trampın və onun administrasiyasının nümayəndələrinin - komandasının Azərbaycana olan müsbət münasibətini, yəqin ki, tamaşaçılar da bizim keçirdiyimiz görüşlərdən və mətbuat konfransındakı ab-havadan hiss ediblər.

Bu xoş münasibət, əlbəttə ki, çox önəmli bir amildir. Bu nöqteyi-nəzərdən səfərin çox böyük əhəmiyyəti var. Bu, Prezident Trampa mənim birinci görüşümdür. Yenə də demək istəyirəm ki, görüş çox səmimi şəkildə keçdi. Onun Azərbaycanla bağlı olan bilgiləri, sözün düzü, məni təəccübləndirdi. O, bir çox məsələləri dərinləndirən bilir. Azərbaycanın önəmini,

onun geosiyasi əhəmiyyətini, Azərbaycanın Amerika Birləşmiş Ştatlarına həmişə dost ölkə olmasını cənab Tramp çox yaxşı bilir. Əlbəttə ki, şəxsi təmaslar bizim münasibətlərimizdə önəmli rol oynayacaq. Təbii ki, 907-ci düzəlişin ləğv olunması, hesab edirəm ki, tarixi hadisədir. Artıq strateji əməkdaşlıq formatına başlamamız da hesab edirəm ki, tarixi hadisədir. Ona görə mən səfərin nəticələrindən çox məmnunam və əminəm ki, bu səfərin konkret nəticələri yaxın gələcəkdə özünü büruzə verəcək.

Oubai Şahbandar,

AnewZ televiziyasının müxbiri:

Cənab Prezident, çox möhtəşəm, tarixi bir gündür. Siz və Baş nazir Paşinyan hətta Nobel Mükafatı Komitəsinə birgə müraciət edəcəyinizə dair fikir söylədiniz. Biz eşitdik ki, Prezident Tramp Sizin baxışınızı və liderliyinizi alqışlayır. Siz də bu gün bu razılaşmaya səbəb olan Prezident Trampın uzaqgörən rəhbərliyini yüksək dəyərləndirirsiniz. Bildiyiniz kimi, Prezident Trampa şəxsi münasibətlər çox önəmlidir. Rəhbərlər arasında münasibətə, Prezident Trampa şəxsi münasibətlərinizə necə qiymət verərdiniz? Prezident Trampın onilliklər əvvəl Konqres tərəfindən qəbul edilmiş və Amerikanın Azərbaycana yardımına mane olan 907-ci düzəlişi dayandırmasını görmək Sizin üçün nə dərəcədə əhəmiyyətli idi. Bu, Azərbaycan və ABŞ üçün yeni bir məqamdırmı?

Prezident İlham Əliyev:

Əlbəttə, belədir! Əminəm ki, biz münasibətlərimizdə yeni səhifə açırıq. Şəxsi təmasa gəldikdə, bu, Prezident Trampa bizim ilk görüşümüz idi. Çox mehriban, səmimi və nəticəyönümlü görüş keçdi. Təbii ki, mən Prezident Trampı əvvəlki prezidentlik müddətindən və bu altı ayda gördüyü işlərdən tanıyırdım. Prezident Tramp mənim kim olduğumu bilmirdi, amma o, mənim haqqımda komanda üzvlərindən eşidib. Təbii ki, Prezident Trampa

mənim şəxsi münasibətim hər zaman çox müsbət olub və hətta keçən ilin ortalarında mənə ABŞ-dakı seçkilərlə bağlı sual verəndə, mən düşündüyümü açıq şəkildə demişdim. Demişdim ki, biz onu dəstəkləyirik. Çünki o, yəqin ki, müharibələr başlamayan yeganə Amerika prezidentidir və bu həqiqətdir. O, Azərbaycan xalqı kimi ailə dəyərlərinə önəm verən insandır. Təbii ki, bu gün mətbuat konfransında qeyd etdiyim kimi, o, bu altı ay ərzində qeyri-mümkün görünən işlər gördü: istər Afrikada, Asiyada və Cənubi Qafqazda. O, sülh gətirir və ortaya nəzərəçarpan nəticələr qoyur. Beləliklə, mən bu baxımdan bizim şəxsi münasibətlərimizi yüksək qiymətləndirirəm. Əminəm ki, növbəti illərdə bu şəxsi münasibətlər ölkələrimiz arasında dövlətlərarası əlaqələrə çox müsbət təsir göstərəcək.

Əlbəttə ki, “Azadlığa dəstək aktı”na edilən bu ədalətsiz 907-ci düzəlişdən mənim iştirakımla oval ofisdə imtina çox rəmzi mənə daşıyır. Prezident Tramp bunu başqa formada da edə bilərdi. O, bunu daha sonra da imzalaya bilərdi. Amma bunu hələ 1992-ci ilin oktyabrından bəri Konqres tərəfindən haqsız olaraq sanksiyaya məruz qalan Azərbaycanın Prezidentinin qarşısında etmək qərarına gəldi.

O zaman təbii ki, Konqres üzvlərinin Azərbaycandan, Cənubi Qafqazda baş verənlərdən xəbəri yox idi. Onlar erməni lobbi qruplarının təsiri altına düşüb və qurban Azərbaycana işğalçı kimi təqdim edirdilər. Beləliklə, bu düzəliş bizi həmin o illərdə çox ehtiyac duyduğumuz birbaşa Amerika yardımından məhrum etmişdir. O vaxt Azərbaycan qaçqınların sayı çox, iqtisadiyyatı isə bərhad vəziyyətdə olan kasıb ölkə idi. Nəticədə, biz sanksiyalar altında olan yeganə keçmiş Sovet İttifaqı respublikası idik. Sonra bildiyiniz kimi, 2001-ci ildə bu sanksiyalar dayandırıldı, çünki ABŞ Hökumətinin Əfqanıstanda Azərbaycanın köməyinə ehtiyacı var idi. Biz isə çox vacib nəqliyyat yollarını, “Şimal Paylayıcı Şəbəkə” adlanan əlaqəni təmin etdik. Bu, təkəcə hava uçuşları deyil, həm də quru və dəniz nəqliyyatını əhatə edirdi. Sonra hər il Amerika prezidentləri bu düzəlişin qüvvəsini dayandırırldılar, 2023-cü ilə qədər. Dayandırılmaması bizim üçün böyük şok oldu, çünki Bayden administrasiyasından belə bir yanaşma gözləmərdik. Əfqanıstanda bizə ehtiyac olmadığına görə Bayden administrasiyası bütün dünyanın gözü qarşısında Əfqanıstandan qaçdığı dövrdə buna əl atdı. Bundan sonra bizə qarşı sanksiyalar

yenidən qüvvəyə mindi. Bu, yəqin ki, Azərbaycana mənfi münasibətin və nankorluğun zirvəsi idi. Əslində, bu, Bayden administrasiyası ilə onların hakimiyyətinin sonuna qədər düzəlməyən əlaqələrimizin ciddi şəkildə pisləşməsinə səbəb oldu. Beləliklə, münasibətlərimiz dərin böhran içində idi.

Odur ki, Prezident Trampın bu rəmzi jestinin bizim üçün çox dərin mənası var. Təbii ki, bu gün Azərbaycanın xarici yardıma ehtiyacı yoxdur, ölkəmiz xarici yardımdan asılı deyil. İqtisadiyyatımız sabitdir, xarici borcumuz ÜDM-in yeddi faizindən də azdır. Özümüz donor ölkəyə çevrilmişik. Beləliklə, bu gün 907-ci düzəliş əsasən siyasi və rəmzi məna daşıyır. Bu, artıq ədalətsizliyin artıq aradan qalxdığını göstərir. Beləliklə, bu, Prezidentin adından çox mühüm siyasi jest idi. Eyni zamanda, bu gün onun ofisində bu sənədlə bərabər, Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Xartianın hazırlanması üçün Strateji İşçi Qrupunun yaradılması haqqında sənədi də imzaladıq. Bu iki mühüm hadisə bu gün baş verib. Buna görə də mən avqustun 8-ni dövlətlərarası münasibətlərimizdə tarixi gün hesab edirəm və bu da bütün regiona çox müsbət təsir göstərəcək. Şübhəsiz ki, bu gün Azərbaycan ilə Ermənistan arasında baş verənlər Cənubi Qafqazda sülh, sabitlik və firavanlıq istəyənlərin hamısı üçün, bütün region üçün çox əhəmiyyətli olacaqdır.

**Abbasəli Yadigarov,
AZƏRTAC-ın müxbiri:**

Cənab Prezident, bu gün çox önəmli sənədlər imzalandı. Hamıya yaxşı məlumdur ki, İkinci Qarabağ müharibəsində Zəfərdən sonra sülh müqaviləsi təşəbbüsünü məhz Azərbaycan irəli sürmüşdür. Bu baxımdan, bu gün imzalanan sənədlərin əhəmiyyətini necə şərh edərdiniz?

Prezident İlham Əliyev:

Bəli, deyə bilərəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda Ermənistan-Azərbaycan

gələcək əlaqələri və təmasları sahəsində bir boşluq, bir vakuum yaranmışdı. O vaxt hələ fəaliyyət göstərmək istəyən ATƏT-in Minsk qrupu da demək olar ki, iflic vəziyyətinə düşmüşdü. Onlar bilmirdilər ki, nə etmək lazımdır. Çünki Azərbaycan bütün məsələləri beynəlxalq hüquq çərçivəsində özü həll etmişdir. Qarabağ münaqişəsi, Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsi hərbi-siyasi yollarla öz həllini tapmışdır. Azərbaycan məhz o vaxt gələcək baxışlarını ortaya qoydu. Yəni ki, bu boşluq çox davam edə bilməz. Yəni, Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsi olmalıdır və onun təşəbbüskarı qeyd etdiyiniz kimi, biz olmuşuq. Biz o təşəbbüsü irəli sürəndən sonra yenə də heç yerdən cavab gəlmədi. Onda biz məlum əsas beş prinsipi ortaya qoyduq və bunun üzərində sülh sazişinin mətnini də biz hazırlamışdıq.

Bildiyiniz kimi, ondan sonra bizim təşəbbüsümüzlə danışıqlar prosesi başlamışdı. Danışıqlar prosesi o qədər də hamar getmirdi. Onun da əsas səbəbi ondan ibarət idi ki, o vaxt Ermənistan tərəfi sülh sazişinə Qarabağla bağlı müddəanı daxil etdirmək istəyirdi. Halbuki bu, heç bir məntiqə sığmayan, heç bir hüquqi və siyasi əsası olmayan məsələdir. Biz Ermənistan tərəfinə izah etməyə çalışırdıq ki, bu, bizim daxili məsələmizdir və dövlətlərarası sazişə hər hansı bir ölkənin daxili məsələsi daxil oluna bilməz. Ancaq buna baxmayaraq, Ermənistan təkidlə öz mövqeyindən geri çəkilmək istəmirdi.

Yəqin ki, yadıңызdadır ondan sonra Avropa İttifaqı Şurasının Prezidentinin təşəbbüsü ilə Brüssel görüşləri keçirilmişdir. Ancaq yenə də əsas fundamental məsələ imkan vermirdi ki, tərəflər bu məsələdə razılığa gəlsinlər. Yalnız 2023-cü ilin antiterror əməliyyatından sonra Ermənistan artıq reallıqlarla barışmalı oldu. Ondan sonra demək olar ki, fəal danışıqlar prosesi başlamışdır. Artıq neçə aydır tərəflər bəyan etmişdilər ki, sülh sazişinin bütün mədələləri razılaşdırılıb. Hesab edirəm ki, bu,

Cənubi Qafqaz üçün çox önəmli tarixi məsələdir. Əminəm ki, bu gün Ağ Evdə paraflan sülh sazişi artıq bölgəyə sülh gətirib.

Təbii ki, Ermənistanın, necə deyirlər, ev tapşırıqları da var. Bildiyiniz kimi, onların konstitusiyasında Azərbaycana qarşı ərazi iddiası məsələsi imkan vermədi ki, bu gün sülh sazişi imzalansın. Amma bu dəyişikliklər ediləndən sonra artıq sülh sazişi istənilən vaxtda imzalana bilər. Lakin bu gün mən bəzi suallara münasibətimi bildirəndə dedim ki, bir halda Azərbaycan və Ermənistan rəhbərləri bu paraflamanı Ağ Evdə etməyi qəbul edəblərsə, deməli, hesab etmək olar ki, artıq bölgəmizə dayanıqlı sülh gəlib. Hesab edirəm ki, bu, həm Azərbaycan, həm Ermənistan, həm bütün bölgə üçün xüsusi əhəmiyyətə malik olan məsələdir. Odur ki, bugünkü gün, o cümlədən buna görə tarixi gün sayıla bilər. Həm Azərbaycan-Amerika ikitərəfli münasibətlərinin inkişafında, həm Azərbaycan-Ermənistan normallaşması işində atılan addımlar, Birgə Bəyannamənin qəbul edilməsi, imzalanması və dünyanın ən qüdrətli dövləti olan Amerikanın Prezidentinin buna dəstəyi və şahidlik etməsi bir daha bu Bəyannamənin önəmini göstərir. Mən bu gün mətbuat konfransında da qeyd etdim, biz dünyanın bir nömrəli paytaxtında, dünyanın bir nömrəli ofisində, dünyanın ən qüdrətli Prezidentinin iştirakı ilə bunu etdik. Əlbəttə, hər kəs başa düşür ki, bunun nə qədər böyük əhəmiyyəti var, həm ölkəmiz üçün, həm bölgə üçün, həm geniş coğrafiya üçün. Biz haqq-ədaləti müharibə yolu ilə bərpa etdik. İndi isə buna siyasi müstəvidə də nöqtəni qoyduq.

Vüsal Mətləb:

Cənab Prezident, Vətən müharibəsindən sonra sülh müqaviləsinin imzalanması üçün Ermənistan qarşısında bəzi şərtlər qoymuşdunuz. Onlardan birincisi ATƏT-in Minsk qrupunun ləğvi ilə bağlı idi. Hansı ki, bu gün Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər

nazirləri ATƏT-in Baş katibinə bununla bağlı müraciət imzaladılar. İkinci şərt Ermənistanın əsas qanunundan - Konstitusiyasından Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının çıxarılması ilə bağlı idi. Bu, indiki halda nə qədər real görünür?

Prezident İlham Əliyev:

Məncə, tam real görünür. Çünki birincisi onu deməliyəm ki, bizim bütün şərtlərimiz tam məntiqli, əsaslı və qanunauyğundur. Müxtəlif mərhələlərdə Ermənistan cəmiyyətində və hakim dairələrində belə bir fərziyyə irəli sürülürdü ki, sanki Azərbaycan Ermənistanın daxili işlərinə qarışmaq istəyir və hətta danışıqlar zamanı dəfələrlə belə bir məsələ qaldırılmışdı. Bizim isə mövqeyimiz ondan ibarət idi ki, bu, belə qəbul edilməməlidir. Bu, bir-başa bizə aidiyyəti olan məsələdir. Bizim ərazi bütövlüyümüzə olan açıq tələbdir, iddiadır. Ona görə bu düzəliş edilmədən sülh sazişi imzalana bilməz.

Bizim mövqeyimiz hər zaman ardıcıl, məntiqli, əsaslı idi və biz öz mövqeyimizdən geri addım atmamışıq. Çünki heç vaxt Ermənistan qarşısında qeyri-real və qəbul edilə bilməyəcək şərtlər də qoymamışıq. Amma nədənsə Minsk qrupunun ləğvi ilə bağlı bizim əsaslı təklifimiz mənfi reaksiya ilə üzləşirdi. Halbuki dəfələrlə biz izah etməyə çalışırıq ki, bir halda Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır, bir halda artıq Ermənistan özü deyir ki, Qarabağ Azərbaycandır, Minsk qrupunun de-yure qalması tamamilə məntiqsizdir. Onsuz da o, öz funksional mahiyyətini itirmişdir və biz heç vaxt imkan vermərik ki, bu, hər hansı bir formada canlansın, yaxud da hansısa başqa formaya minsin. Ona görə bu gün sülh sazişinin paraflanması və Minsk qrupunun ləğvi ilə bağlı bizim müştərək müraciətimiz, hesab edirəm ki, birinci maneəni aradan qaldırıb. Yenə də deyirəm, bu gün bu paraflanma Ağ Evdə baş tutdu. Ona görə mən şübhə etmirəm ki, Ermənistan Konstitusiyası dəyişdiriləndə, -

Ermənistan tərəfi özü bunu bildirir ki, belə dəyişikliklər edilməlidir, - Azərbaycana olan ərazi iddiası oradan çıxarılacaq. Əks təqdirdə, bu, birinci növbədə Amerika Birləşmiş Ştatlarına hörmətsizlik olacaq. Hər kəs bilir və bizim mövqeyimiz, demək olar ki, bütün aparıcı beynəlxalq aktorlar, o cümlədən Amerika Birləşmiş Ştatları tərəfindən anlayışla qarşılanır. Çünki sülh sazişi imzalananda hər bir məsələ öz həllini tapmalıdır və bizə qarşı olan əsassız ərazi iddiası oradan çıxarılmalıdır. Ona görə mənəm bu məsələ ilə bağlı şübhəm yoxdur. Yenə də deyirəm, bunun nə vaxt olacağı Ermənistanın öz işidir. Biz burada hər hansı bir təklif irəli sürə bilmərik. Ancaq mən hesab edirəm ki, nə qədər tez olsa, o qədər yaxşıdır. Çünki mənəcə, vaxt itirmək lazım deyil. Bir halda ki, artıq Azərbaycanla Ermənistan sülh sazişini paraflayıb, onun rəsmi imzalanması da çox çəkməməlidir.

Oubai Şahbandar:

Cənab Prezident, Vaşinqtona səfəriniz, sülh sazişinin paraflanması, Prezident Trampa görüşünüz Sizi və Azərbaycanı milyonlarla amerikalıya ilk dəfədir ki, tanıdır. Azərbaycanı tanımayanlar, bəlkə də Azərbaycanın harada olduğunu bilməyənlər, yaxud müəyyən yanlış təsəvvürlərə malik insanlar sizinlə tanış ola bildilər. Bəzi Amerika media qurumları və beyin mərkəzləri arasında yaranan bir sıra narahatlıqlara necə cavab verərdiniz: onlar Qarabağda xristianların qorunub-qorunmayacağından narahatdırlar. Nəzərə alsaq ki, Tramp ticarət marşrutu qurulacaq, Zəngəzur dəhlizi təkcə Azərbaycan üçün deyil, həm də Amerikanın ticarət maraqları üçün nə qədər vacibdir?

Prezident İlham Əliyev:

Bəli, bilirsiniz ki, Prezident Trampın əsaslı olaraq saxta xəbərlər adlandırdığı bəzi Birləşmiş Ştatlar mediasında Azərbaycan iblis donunda təqdim olunurdu. “Washington Post”, “New York Times”, “Newsweek” və bir çox

başqa media qurumları mütəmadi olaraq Azərbaycan haqqında şayiələr yayır, bizə hücum edir, təhqiramiz yazılar dərc edir və əslində, Amerika ictimai rəyini çaşdırırdılar. Bunu əsasən bu gün erməni maraqlarına uyğun fəaliyyət göstərən erməni lobbı qruplarının nümayəndələri ediblər. Bu gün baş verənlərə sevinmək əvəzinə, onlar çox məyus olurlar, çünki onların maraqları tamamilə fərqlidir. Onlar işğala görə məsuliyyət daşıyanlardır, çünki onların ideyaları, məsləhətləri, pulları və Ermənistanın müxtəlif hökumətlərinə təsirləri Ermənistanın özü üçün dağıdıcı rol oynayır. Əgər onlar, belə qruplar olmasaydı, Ermənistan daha çox inkişaf etmiş, möhkəm, müstəqil sistemə malik ölkə olardı. Amma onlar, sadəcə, vaxt itirdilər, torpaqlarımızı işğal edərək vaxt itirdilər və sonda bu işğal əbədi saxlaya bilmədilər, əslində isə özlərini inkişafdan 30 il geri atdılar.

Azərbaycanla bağlı bütün bu şayiələr və yalan məlumatlar ölkəmizi tanıyanlar üçün tamamilə qərəzli səslənir. Çünki Azərbaycan etnik və dini müxtəlifliyi ilə məşhur olan nadir ölkələrdən biridir. Bütün dini obyektlər dövlət tərəfindən qorunur. Azərbaycanda heç vaxt qarşıdurma, hətta etnik, dini fərqlər zəminində anlaşılmazlıq olmayıb. Əksinə, bu gün Azərbaycan multikulturalizmin mərkəzlərindən biridir. Burada müxtəlif dini və etnik qrupların nümayəndələri bir ailə kimi yaşayırlar. Məncə, bu gün baş verənlər hələ də ya reallığı bilməyən, ya da bilərəkdən yanlış təsəvvürlər yaratmağa çalışanlara tutarlı cavab olacaq.

O ki qaldı, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında quru əlaqəsinə, bilirsiniz ki, bu mövzu ətrafında biz son beş ildə nə qədər şayiələr, nə qədər təxribatlar ilə üzləşmişik. Müxtəlif ölkələrin rəhbərləri Azərbaycanın guya ermənilərə hücum etməyi planlaşdırdığı barədə şayiələr yayırdılar, ölkəmizin bu ərazini guya güc yolu ilə ələ keçirməyi planlaşdırdığını deyirdilər. Bunun yalan məlumat olduğu barədə bütün cavablarımız nəticə vermirdi,

çünki bu yanlış təsəvvür Vaşinqton da daxil olmaqla, artıq yaranmışdı. Bu azərbaycanofobiyanın hərəkətverici qüvvəsi Bayden administrasiyası idi və biz bunu dəqiq bilirik. Çünki bir çox hallarda avropalı tərəfdaşlarımızla söhbətlərdə onlar bizə bu məlumatın Baydenin komandasından gəldiyini deyirdilər. Onlar Azərbaycanın guya aqressiv niyyətləri barədə qəsdən şayiələr yayırdılar. Hətta Prezident Trampın administrasiyasının ilk aylarında bəzi dövlət qurumlarında köhnə komandanın hələ də çalışan nümayəndələrindən gələn belə yalanlar olub. Onların fəaliyyətinə əsas təsiri Azərbaycana nifrət edən “Human Rights Watch”, “Freedom House” kimi QHT-lər və ya USAID, “Azadlıq” radiosu göstərib. Bilirsiniz ki, Prezident Tramp dünyanı USAID adlanan bu fəlakətdən məharətlə xilas etdi. Beləliklə, bu, bizim üçün bu məlumatların yanlış olduğunu izah etmək bir növ çağırış idi. Ona görə də izah etməli idik ki, bizim belə bir niyyətimiz yoxdur.

Bu gün baş verənlərin nəticəsində isə Prezident Trampın şahidliyi ilə Ermənistanın Baş nazirinin şəxsən imzaladığı birgə bəyannamədə Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasına maneəsiz keçidlə bağlı mövqeyimizi dəqiq əks etdirən müddəa var. Sənəddə bu, Ermənistanın suverenliyinə hörmət prinsipi ilə qeyd olunub. Beləliklə, biz istəyirdik ki, Azərbaycanın bir hissəsindən digər hissəsinə maneəsiz giriş əldə edək. Yeri gəlmişkən, bu, həm də Ermənistanın 2020-ci il noyabrın 10-da imza atdığı öhdəlik idi, lakin beş il ərzində heç bir irəliləyiş olmamışdı. Ərazidə heç bir iş aparılmırdı. Bu illər ərzində biz dəmir yolunu az qala Ermənistan sərhədinə çatdırmışıq. Təxminən bir ildən az vaxt lazımdır, sürətlə işləsək, bəlkə də altı aya onu tamamilə Ermənistan sərhədinə çatdırırıq.

Eyni zamanda, biz Naxçıvan Muxtar Respublikasında dəmir yolunun bərpasına başlayırıq. Deməli, bizə bu 40 kilometrlik dəmir

yolu lazımdır ki, Azərbaycanın iki hissəsini birləşdirə bilək. Bu, təkə dəmir yolu ilə bitmir. Biz elektrik ötürücü xətləri, fiber-optik xətlər, potensial olaraq Azərbaycanın və Xəzərin digər tayından qonşularımızın enerji resurslarını daşıya biləcək enerji infrastrukturaları haqqında düşünürük. Beləliklə, bu, hər şeydən əvvəl, Bayden administrasiyasının yetişdirdiyi bütün anti-Azərbaycan rəvayətlər və sərəncamında olan siyasi infraqururura - media, QHT-lər, USAID və bəzi korrupsioner siyasətçilərə cavab idi. Bugünkü hadisə korrupsiyaya görə dəmir barmaqlıqlar arxasında olan Menendez kimiləri tamamilə sıradan çıxarır. Yaxud Adam Şiff. Mən gələndə öyrəndim ki, Merilend prokuroru Adam Şiffə qarşı ipoteka saxtakarlığına görə cinayət işi açıb. Bilirsiniz, bu adamlar mütəmadi olaraq Azərbaycana hücum edirdilər - Menendez, Şiff, Peloni, Pelosi, Şermann, Marki, Kristofer Smit və başqaları. Bütün bu insanlar Azərbaycana nifrət edirlər - bilmirəm niyə, yəqin ki, Ermənistan lobbisi buna görə onlara pul ödəyirdi. Onlar Azərbaycanın əleyhinə mütəmadi olaraq fəaliyyət göstərən bir qrup ciddi siyasətçi idi. Bu gün Azərbaycan ilə Ermənistan arasında imzalananlar bizim niyyətlərimizi açıq şəkildə nümayiş etdirir - göstərir ki, biz sülh istəyirik, amma biz əlaqələrin qurulmasını da istəyirik. Biz ölkəmizin iki hissəsi arasında təhlükəsiz keçidlə inteqrasiyanı istəyirik ki, bu da daha geniş region, Ermənistanın özü üçün də çoxlu imkanlar vəd edəcək.

Mən Ermənistanın Baş naziri ilə görüşlərin birində demişdim ki, Ermənistanın tranzit ölkə olmaq şansı yaranacaq. Dedim ki, siz tranzit ölkə olmağın mənasını bilmirsiniz. Siz tranzit ölkə deyilsiniz və yalnız Azərbaycan sayəsində tranzit ölkə ola bilərsiniz. Azərbaycansız tranzit ölkə olmaq mümkün deyil və siz tranzit ölkə olmağın üstünlüyünü görəcəksiniz. Biz daha güclü tranzit ölkə olmağa çalışırıq. Biz istəyirik ki, ərazimizdən keçən dəhlizlər daha çox yükdaşıma qabiliyyətinə malik olsun. Bu,

pul gətirir, iş yerləri açır və siyasi imkanlar vəd edir. Söhbət Ermənistanın uzun illər özünü məhrum etdiyi imkanlardan gedir. Beləliklə, bu nəqliyyat marşrutu - qısaltması TRIPP kimi səslənən “Trampın Beynəlxalq Sülh və Rifah Marşrutu” daha bir tarixi nailiyyət olacaq. Amma yenə də, daha əvvəl qeyd etdiyim kimi, vaxt itirməməliyik. Biz bu işlərlə mümkün qədər tez məşğul olmalıyıq. Birləşmiş Ştatlar bu marşrutu idarə edəcək və ümidvaram ki, regiondakı bütün xalqların xeyrinə bu əlaqə xətlərini qurmaq üçün həmin mühüm vəzifələri öz üzərinə götürəcək investorlar tapılacaq.

Oubai Şahbandar:

Bölgəyə daha çox Amerika sərmayələrinin gəlişini gözləyirsinizmi? Biz tarixi imzalanma mərasimində Kris Raytın iştirak etdiyini gördük. Söz təbii ki, SOCAR və “ExxonMobil” arasında imzalanmış memorandumdan gedir.

Prezident İlham Əliyev:

Şübhəsiz ki, belədir. Əminəm ki, dünən “ExxonMobil” və SOCAR arasında əməkdaşlığa dair imzalanan memorandum böyük layihə ilə nəticələnməkdir. Əvvəlcədən nə isə demək istəmirəm, amma Azərbaycanda böyük neft yatağının kəşfi ehtimalı yüksəkdir. Bildiyiniz kimi, “Exxon” dünyanın aparıcı enerji şirkətidir və müasir texnologiyalar sahəsində böyük təcrübəyə malikdir. “Exxon”un, həmçinin Azərbaycanda böyük təcrübəsi var. “Exxon” bizim “Azəri-Çıraq-Günəşli” layihəmizə ilk olaraq 1994-cü ildə qoşulmuşdu və dünən burada xüsusi elçi cənab Uitkoffun, ABŞ-ın enerji nazirinin müavininin və mənim iştirakımla imzalanma mərasiminin keçirilməsi faktiki olaraq nümayiş etdirir ki, biz bu layihənin gələcəyinə inanırıq. İnanın, inanmasaydıq, memorandumun imzalanmasında iştirak etməzdik. Mən çox nadir hallarda memorandum imzalanmasında iştirak edirəm. Mən bəzən müqavilələrin imzalanmasında iştirak edirəm, lakin bu,

memorandumdur. Əlimizdə bir sıra amillər, texniki amillər var ki, onlar yeni karbohidrogen ehtiyatlarının kəşfinə işarə edir. Bəlkə də son on il və ya daha uzun müddətdə ədalətsiz şəkildə ayrı-seçkiliyə məruz qalan mədən yanacağı Prezident Trampın baxışı və siyasəti sayəsində yenə də dəbdədir. Səfər çərçivəsində heyətimizin üzvləri beynəlxalq maliyyə təşkilatları, ABŞ-ın “Ex-Im” Bankı ilə mədən yanacağı sahəsində layihələr, karbohidrogenlərin nəqli infrastrukturunda potensial maliyyəyə dair danışıqlar aparıb. Buna görə də enerji mövzusu əməkdaşlığımızın mühüm hissələrindən biri olaraq qalmağa davam edəcək.

Prezident Trampın imzaladığımız memorandumda enerji əməkdaşlığı xüsusi yer tutur. Beləliklə, biz enerji deyəndə neft, qaz, potensial olaraq bərpaolunan enerji mənbələrini nəzərdə tuturuq. Bu gün NATO-nun 10 üzvünü, ABŞ-ın 10 müttəfiqini təbii qazla təchiz edirik. Biz boru kəməri ilə qaz tədarükü üzrə 14 ölkəni əhatə edirik. Deməli, bu baxımdan, - qaz kəmərinə nəzərdə tuturam, - Azərbaycan dünyanın qabaqcıl ölkələrindən biridir. Belə ki, 10 NATO, 10 Aİ üzvü bizdən qaz alır. Biz bu yaxınlarda Suriyaya təbii qaz tədarük etməyə başlamışıq. Beləliklə, biz artıq Yaxın Şərq regionuna daxil olmuşuq və coğrafiyamızı Avropada, eləcə də Yaxın Şərqdə genişləndirəcəyik. Bu, əslində, enerji sahəsində gələcək gündəliyimizin yalnız bir hissəsidir.

Amerika Birləşmiş Ştatları ilə süni zəka, rəqəmsal transformasiya üzrə yaxından işləmək planlarımız var. Mənim buraya səfərim zamanı artıq komandamızın üzvləri ilə Amerika şirkətləri arasında ilkin müzakirələr baş tutub. Yeni görüşlər də olacaq. Beləliklə, həqiqətən də bu gün biz bütün istiqamətlər üzrə - təhlükəsizlik, sabitlik, Cənubi Qafqazda sülh, iqtisadi imkanlar, investisiyalar, enerji təhlükəsizliyi və bir çox digər sahələr baxımından tarixi bir günün şahidi oluruq.

Oubai Şahbandar:

Çox sağ olun, cənab Prezident.

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK

" Xalqın, Vətənin taleyi hər bir insanın taleyinə
çevrilməlidir! Cəmiyyətin gələcək tərəqqisi
bir çox cəhətdən indi gənclərimizə nəyi
və necə öyrətməyimizdən asılı olacaqdır. "

Heydər Əliyev

Heydər Əliyev mənimlədir

"Mənimlədir", - məsuliyyəti fərdə, şəxsə fokuslayır və artırır. "Bizimlədir" - isə məsuliyyəti bölüşdürür. Heydər Əliyev bilgisi və sevgisi hər kəsin məsuliyyəti olmalıdır. Şəxsi "mən"im gücü "biz"im də gücünü, bilgi, məhəbbət və qüdrətini artırır. Hər kəsin Heydər Əliyev irsini şəxsən mənimsəməsi effektivliyi yüksəldər, nəticədə "biz"im gücünü artırır. Ulu Öndər şəxsinə daha çox bilmək, qiymətləndirmək, sevmək - özünə, cəmiyyətə, vətənə, dövlətə xidmət deməkdir, xoşbəxt gələcəyə köklənməkdir, təminatlanmaqdır.

Azad Qarabağ, Bütövləşən Azərbaycan tarixini yazan "Dəmir Yumruq"lu sərkərdə, Azərbaycanı xoşbəxt gələcəyə aparan beynəlxalq nüfuzlu Lider, siyasi xadim, dövlətimizin Prezidenti İlham Əliyevi hamı, necə deyərlər, 7-dən 100-ə hər kəs yaxşı bilir. Çünki müasirləridir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevi də hamı tanıyır və sevir. Lakin yeni nəsil, Onun müasiri olmayanlar bu sahədə nisbətən az bilgiyə sahibdirlər. Heydər Əliyevi daha çox tanıdıqca Ona, özünə, Vətəninə, xalqına, dövlətinə məhəbbətin artır. Özünü xoşbəxt sayırsan ki, belə bir Əbədi Öndərin olub və var. Və Onun əbədiyyətinin təminatına məqsədlənirsən. Bütün bunları H.Əliyevi daha çox tanıdıqca daha dərinləndirək edəcəksən.

40 yaşadək olanlar H.Əliyev yaşadığı dövrdə ya doğulmamışdı, ya da uşaq olub. Xüsusilə bu yaş qrupunun dövlətimizin xilaskarı haqqında oxumaqla öyrənməsinə ehtiyac duyulur.

İlk sayımızdan başlayaraq hər ilin yekununda 40 yaşınadək olan məqalə müəllifləri, oxucular və sual-cavab doktrinasında iştirak edənlər arasından Heydər Əliyev irsini daha üstün mənimsəyənlərdən redaksiya tərəfindən qiymətləndirilməklə müyyənləşdirilən aktiv 3 nəfər jurnalın diplomu ilə və sonrakı 3 nəfər aktiv isə hər biri 300 manat pul ilə mükafatlandırılacaq.

Suallar:

- SSRİ dövründə tarixdə ilk dəfə sağ ola-ola heykəli ucaldılan yeganə siyasi xadim Heydər Əliyevin abidəsi hansı şəhərdədir və necənci ildə ucaldılıb?
- Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası rəhbərliyinin Dahi Heydər Əliyevə qarşı açıq və genişmiqyaslı təqibi nə vaxt başlanıb?
- H.Əliyevin işdən çıxarıldıqdan sonra ilk Moskvadan Azərbaycana dönmək cəhdi nə vaxt olub? Bu ilk cəhdin qarşısı necə alınıb?
- Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana birdəfəlik nə vaxt dönüb?
- Heydər Əliyevə Kommunist rəhbərliyi tərəfindən açıq və tam miqyaslı təqiblər başlandıqı dövrdən sonra Kommunist Partiyasının orqanı olan mətbuatda Onun haqqında dərc olunan ilk və yeganə geniş müsbət məqalənin müəllifi kimdir?
- Heydər Əliyev ilk dəfə İstintaqa hansı cinayət işi ilə bağlı ifadə verib?
- Heydər Əliyevin hər kəsə hər gün dəstək və rə bilən qiymətli kəlamları toplum halında nə vaxt dərc olunub? Kitabın redaktoru kimdir?

Arzu edərdik: Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu da layihəmizdə iştirak etsin, təşəbbüsümüzdə dəstək olsun.

Bildiyimiz kimi, "Azərbaycan Gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramı'nın təsdiq edilməsi haqqında 7 iyun 2011-ci il tarixli 1621 nömrəli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramının 6.1.4-cü yarımbəndinə əsasən Gənclərlə iş sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və infrastrukturun inkişafı üçün Fondun ya-

radılması nəzərdə tutulmuşdur. Dövlət Proqramına əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 dekabr 2011-ci il tarixli 542 nömrəli Fərmanı ilə Gənclər və İdman Nazirliyinin yanında Gənclər Fondu yaradılmışdır. Və Gənclər Fondu fəaliyyəti dövründə böyük uğurlara imza atmışdır. Lazımı təcrübəyə, yüksək potensiala, geniş imkana malik Gənclər Fondunun iştirakı sözsüz ki, layihəməizə böyük dəstək olardı. Lakin təəssüflər olsun ki, Gənclər fondu hələ ki, müraciətlərimizə biganəlik göstərir.

Bu sayımızda 28 il əvvəl "Savalan" qəzetində dərc olunmuş "Heydər Baba" adına Uşaq Təşkilatının yaradılması təşəbbüsünə dair müraciəti təkrar dərc etməyi münasib bildik.

NƏRİMANOV RAYONU 193 SAYLI MƏKTƏBİN 5-Cİ SİNİF ŞAGİRDİ AĞAMİRZƏYEV FƏRİDİN RESPUBLİKANIN BÜTÜN UŞAQLARINA MÜRACİƏTİ

Əziz uşaqlar, Sovetlər birliyi dağıldıqdan sonra respublikamız ağır vəziyyətə düşmüşdür. Müharibə, aclıq, hər yerdə göz yaşı... Yüzlərlə uşaq öz ata-anasını itirdi, girov götürüldü, qaçqın oldu. Biz o günləri heç vaxt unutmayacağıq.

Xalqı ağır vəziyyətdən yalnız Heydər Əliyev çıxara bilərdi. Ona görə uşaq da, böyük də, hamı Heydər babaya üz tutdu. Xalqın arzusu və tələbi ilə Heydər Əliyev Prezident seçildi. Yalnız bundan sonra respublikamızda həyat öz axınına düşdü. Müharibə dayandı.

İndi Azərbaycanı dünyanın hər yerində tanıyırlar. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti sayəsində müstəqil Azərbaycan gündən-günə dəyişir. Çox çəkməz ki, bütün qaçqınlar, o cümlədən uşaqlar öz doğma yurdlarına qayıdılar.

Heydər baba uşaqları çox sevir. O, vaxtaşırı uşaqlara, xüsusilə qaçqın balalarına, kimsəsiz

körpə uşaqlara baş çəkir, onlara xüsusi diqqət yetirir.

Respublikamızda uşaqların idmanla məşğul olmasına, istedadlarının inkişaf etdirilməsinə böyük qayğı göstərir. Heydər baba həmişə deyir: "Uşaqlar bizim gələcəyimizdir!"

Doğrudan da biz uşaqlar gələcəyini - XXI əsrin vətəndaşları olacağıq. Gərək elə oxuyaq, elə çalışaq ki, bu adı şərəflə doğruldaq. Vətəni, xalqı sevməkdə Heydər babaya oxşayaq. Onun əməllərini yaşadaq. Mən təklif edirəm ki, Uşaq Birliyinə bütün əməlləri ilə gələcəyini vətəndaşına nümunə ola biləcək əziz

Babamızı, hörmətli Prezidentimiz Heydər Əliyevin adı verilsin.

Uşaq Birliyinin emblemi kimi Heydər babamızı şəkli olan döş nişanı təsis edilsin. Birliyə üzv olmaq istəyən hər uşaq da Heydər Baba andı içib bu nişanı yaxasına taxsın. Məncə bu nişanı yaxasında daşıyan hər bir uşağın oxumaq, davranış, böyük-küçüyə münasibət, Vətənə məhəbbət məsuliyyəti artacaq. Çünki hər kəs ürəyinin üstündə gəzdirdiyi Babasına bənzəməyə çalışacaq. Mən tam əminəm ki, mənim bu müraciətimə nəinki bütün Azərbaycan məktəbliləri, hətta bütün Türk dünyası uşaqları tərəfdar olacaqlar. Axı Babamızı bütün dünyada sevirlər. Respublikamızın bütün uşaqlarını bu təklifə qoşulmağa çağırıram.

HEYDƏR BABA

Bir nağıla bənzəyir
Ömrün, həyatın sənin
Zamanı qabaqlayır
Zəkan - ağ atın sənin
Elin çətin gününə
Özünü yetirmisən,
Ürəklərə, gözlərə
Nur seli gətirmisən
Sən xalq üçün doğuldun,
Azadlığın mayakı
Sülhün dayağı oldun
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!
Sən atamın atası
Babamın babasısan,
Bu ulu millətimin
Haqqını tapasısan
Uğur olsun yoluna,
Qüvvət gəlsin qoluna!
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!

*Fərid Ağamirzəyev,
Bakıdakı 193 sayılı məktəbin
5-ci sinif şagirdi.
(dekabr-1997-ci il)*

Heydər Əliyev və insan hüquq və azadlıqları

Əgər hər hansı ölkənin xalqları öz hüquqlarını anlayır və onları qoruya bilirsə, o zaman ən kiçik dövlət belə ən böyük məmləkət qədər güclü olar.

(Heydər Əliyev)

Demokratik cəmiyyət və ya hüquqi dövlət ilk öncə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təminatçısıdır. İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, onların müdafiəsi və daha da genişləndirilməsi dövlətin ən ali məqsədi elan edilib. Bu ali məqsədin həyata keçirilməsi üçün hüquqi bazanın yaradılması isə müstəqil dövlətimizin qurucusu, Dahi Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Dünya səviyyəli siyasi xadim Heydər Əliyev Azərbaycanda xalqın ısrarı ilə hakimiyyətə gəldikdən sonra ölkədə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində ardıcıl, sistemli və uğurlu gələcəyə hesablanan islahatlara start verildi. Ölkəmizdə insanların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, müdafiə olunması məhz Ümummilli Liderin adı ilə bağlıdır. H.Əliyev Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi möhkəmlənməsi və demokratik inkişaf yolu ilə irəliləməsi üçün gərgin əmək sərf etmişdir. Və nəticə uğurlu olmuşdur.

H.Əliyevin bu sahədə ən böyük əməyi məhz müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının hazırlanması və qəbuludur. 1995-ci il noyabrın 12-də xalq Ümummilli Liderin bu təşəbbüsünü dəstəklədi. Müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının preampulasında göstərilir ki, Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək bütün cəmiyyətin və hər kəsin firavanlığının təmin edilməsini arzulayaraq, ədalətin, azadlığın və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsini istəyərək, keçmiş, indiki və gələcək nəsillər qarşısında öz məsuliyyətini anlayaraq, suveren hüququndan istifadə edərək, Azərbay-

can dövlətinin müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü qoruyaraq xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunu bəyan edir. Başqa sözlə, öz tarixi müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycan Respublikası hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğunun inkişaf yolunu seçib. Konstitusiyanın 7-ci maddəsinin III hissəsinə əsasən dövlət hakimiyyətinin qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətinə bölünməsi prinsipi təsbit edilib.

Beləliklə, keçmiş sovet konstitusiyalarından fərqli olaraq ilk dəfə konstitusiyamızda dövlət hakimiyyətinin bölgüsü prinsipi həyata keçirilib. Ümumiyyətlə, konstitusiyanın III fəslə (24-71-ci maddələr) bütövlükdə, yəni 158 maddədən 48-i insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına həsr edilib. Konstitusiyanın 71-ci maddəsində insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına təminat verilir. Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcu hesab edilir. Həmin maddədə daha sonra göstərilir ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının

həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırı bilməz. Konstitusiyanın heç bir müddəası insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının ləğvinə yönəldilmiş müddəa kimi təfsir edilə bilməz. Azərbaycan Respublikasının ərazisində insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvədədir. Beləliklə, konstitusiyanın qeyd edilən normalarının təhlili göstərir ki, bu normalar hüquqi dövlət quruculuğu prinsipinin mahiyyətindən irəli gəlməklə cəmiyyətdə qanunun aliliyinə xidmət edir. Ölkəmizdə həmin vaxtdan başlayaraq, ciddi sosial-iqtisadi islahatlarla yanaşı, hüquq islahatı, həmçinin onun tərkib hissəsi olan məhkəmə-hüquq islahatı həyata keçirilməyə başlayıb. İlk dəfə olaraq üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılıb.

İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi haqqında konvensiyaya dair 3 may 2002-ci ildə Vilnüs şəhərində qəbul edilmiş 13 sayılı protokolun 1-ci maddəsində göstərilir ki, ölüm cəzası ləğv olunur, heç kəs belə cəzaya məhkum edilə və ya edam oluna bilməz. Lakin hələ bundan 4 il əvvəl-1998-ci ildə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Şərqdə ilk dəfə olaraq ölüm cəzası ləğv edi-

lib. Bu, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin humanist ideyalara sadıqlığını bir daha təsdiq edir. Ölkəmizdə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi işində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il fevral ayının 22-də imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" fərmanı və 18 iyun 1998-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair" dövlət proqramı mühüm rol oynayıb.

H.Əliyev insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparıb. Ölkədə hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilib. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə-hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan verib. Onun rəhbərliyi altında Azərbaycan dünyada insan hüquq və azadlıqlarının təməl prinsipi kimi qəbul edilən ən mühüm beynəlxalq konvensiyalara da imza atıb.

Azərbaycan 2001-ci ildən İnsan Haqları üzrə Konvensiyaya qoşulub. Konvensiyanın 46-cı maddəsinə müvafiq olaraq Avropa Məhkəməsi-

nin Azərbaycana münasibətdə qəbul edəcəyi qərarlar qəti olmaqla bütün dövlət orqanları, o cümlədən məhkəmələr üçün məcburidir. Həmin maddənin tələbinin pozulmaması üçün dövlətdə müvafiq mexanizm yaradılır, milli məhkəmələr tərəfindən Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna müraciət edilir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda insan hüquq və azadlıqlarının təmini və müdafiəsi istiqamətində gördüyü işlərin ən vaciblərindən biri də "İnsan hüquqları üzrə müvəkkil (ombudsman) haqqında" qanunun qəbul edilməsi və Ombudsman Aparatının yaradılmasıdır. Ölkədə Ombudsman Aparatı yaradıldıqdan sonra vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində daha ciddi nailiyyətlər əldə edilməyə başlandı.

İnsan hüquq və azadlıqlarından, demokratik cəmiyyətdən söz düşəndə diqqət yetirilən ən vacib məqamlardan biri də söz və mətbuat azadlığı, onun necə təmin edilməsidir. H.Əliyev vətəndaşların azad şəkildə özünüifadəsinin yalnız inkişafa, tərəqqiyə, demokratiyaya xidmət etdiyini bildiyi üçün məhz bu məsələnin ölkənin ən ali qanununda əksini tapmasına xüsusi diqqət

yetirib. Konstitusiyanın 47-ci maddəsi isə ölkəmizdə fikir və söz azadlığının təminatı məsələsini özündə ehtiva edir.

Azərbaycanda azad mətbuatın formalaşması, hər kəsin öz fikrini sərbəst şəkildə ifadə edə bilmək imkanı qazanması, təbii ki, Ümummilli Liderin adı ilə bağlıdır. Məhz onun təşəbbüsü ilə bu azadlıqları məhdudlaşdıran maneələr aradan qaldırıldı. Sensura ləğv edildi. 1998-ci il avqustun 6-da Heydər Əliyev "Ölkədə söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" fərman imzaladı. Bu fərmanın bir bəndilə mətbuatda dövlət sirlərini mühafizə edən baş idarə ləğv olundu. Bu, senzuranın ləğvi demək idi.

Ümummilli Liderin bizə miras qoyduğu hüquq, dünyəvi və demokratik Azərbaycan dövlətinin daha da güclənməsi üçün bir vətəndaş olaraq əlimizdən gələni etməli, insan hüquq və azadlıqlarının təminatı, müdafiəsi sahəsində Cənab Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin çox uğurlu rəhbərliyi ilə dövlətin həyata keçirdiyi siyasətə dəstək nümayiş etdirməliyik.

Eldar Əliyev,
38 sayılı Vəkil Bürosunun vəkili

Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 449.3.-cü maddəsinin təkmilləşdirilməsi qanunun tələbidir

Son illər Azərbaycan Respublikasının məhkəmə-hüquq sistemində bir sıra əhəmiyyətli islahatlar həyata keçirilmiş və keçirilməkdədir. Bu dəyişikliklər ədalət mühakiməsinin şəffaflığını, hüquq və azadlıqların qorunmasını gücləndirmək məqsədi daşıyır. Məhkəmə orqanlarının müstəqilliyinin artırılması, elektron məhkəmə sisteminin tətbiqi, vətəndaşların müraciətlərinə daha sürətli və effektiv cavab verilməsi kimi addımlar xüsusi qeyd olunmalıdır.

Lakin, bəzi sahələrdə hələ də beynəlxalq standartlara uyğun təkmilləşdirmələrə ehtiyac var. Bunlardan biri də Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsində (CPM) müstəntiqin cinayət işi başlamaq haqqında qərarından hüquq və azadlıqları pozulan şəxsin şikayət vermək imkanının olmamasıdır. Bu qayda nə hüquqi dövlət prinsipi, nə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, nə də Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına (AİHK) uyğun gəlmir. Bu vəziyyət bir sıra problemlər yaradır:

1. Hüquqi müdafiənin gecikməsi - Şəxs, qanunsuz cinayət işinin açılmasının qarşısını vaxtında ala bilmir, bu da onun hüquqlarının pozulması riskini artırır.
2. Konstitusiyaya ziddiyət - Azərbaycan Konstitusiyasının 60-cı maddəsi hər bir şəxsin qanunla təmin olunan hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiə olunmasını təmin edir. Müstəntiqin qərarından şikayət hüququnun olmaması bu prinsipə ziddir.
3. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına uyğunsuzluq - AİHK-nın 6-cı maddəsinə uyğunsuzluq.

dəsi (Ədalətli məhkəmə hüququ) və 13-cü maddəsi (Səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ) cinayət işinin ilk mərhələsindən etibarən şəxsin öz hüquqlarını müdafiə etməsi tanıyır.

Yaxın qonşularımızdan olan Rusiyada cinayət prosesini həyata keçirən orqanın bütün prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından tərəfin məhkəməyə şikayət vermək hüququ tanınır. Belə ki, Rusiya CPM-nin 125-ci maddəsinə görə "Təhqiqat orqanının, müstətiqin, istintaq orqanı rəhbərinin cinayət işinin başlanmasından imtina edilməsi, cinayət işinə xitam verilməsi haqqında qərarlarından, habelə tədqiqatçının, təhqiqat bölməsi rəisinin, tədqiqat orqanının, müstətiqin, istintaq orqanının və prokurorun cinayət prosesi iştirakçılarının konstitusiyaya ilə müəyyən olunmuş hüquq və azadlıqlarına zərər vurmağa və ya vətəndaşların ədalət mühakiməsinə çıxışına mane olmağa malik olan qərarlarından, habelə başqa hərəkətlərindən (hərəkətsizliklərindən) cinayət tərkibi olan əməlin törədildiyi yer üzrə rayon məhkəməsinə şikayət verilə bilər. İbtidai istintaqın yeri bu Məcəllənin 152-ci maddəsinin ikinci - altıncı hissələrinə uyğun olaraq müəyyən edildikdə, göstərilən şəxslərin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) və qərarlarından şikayətlərə cinayət işi icraatında olan orqanın olduğu yer üzrə rayon məhkəməsi tərəfindən baxılır".

Cinayət işinin başlanması mərhələsi çox önəmlidir, çünki bu cinayət prosesinin ilkin mərhələsi, cinayət hadisəsinin olub-olmamasından asılı olan bir mərhələdir. Törədilməkdə olan və ya hazırla-

nan cinayətlər haqqında məlumatlar olduqda cinayət işinin başlanması üçün Cinayət-prosessual qanunvericiliyi 2 halı müəyyən edir:

1) cinayət işinin başlanması üçün əsasların kifayət qədər olmasına dair aparılan ilkin yoxlamanın nəticələrinə uyğun olaraq cinayət işinin başlanması.

2) cinayət işinin dərhal başlanması;

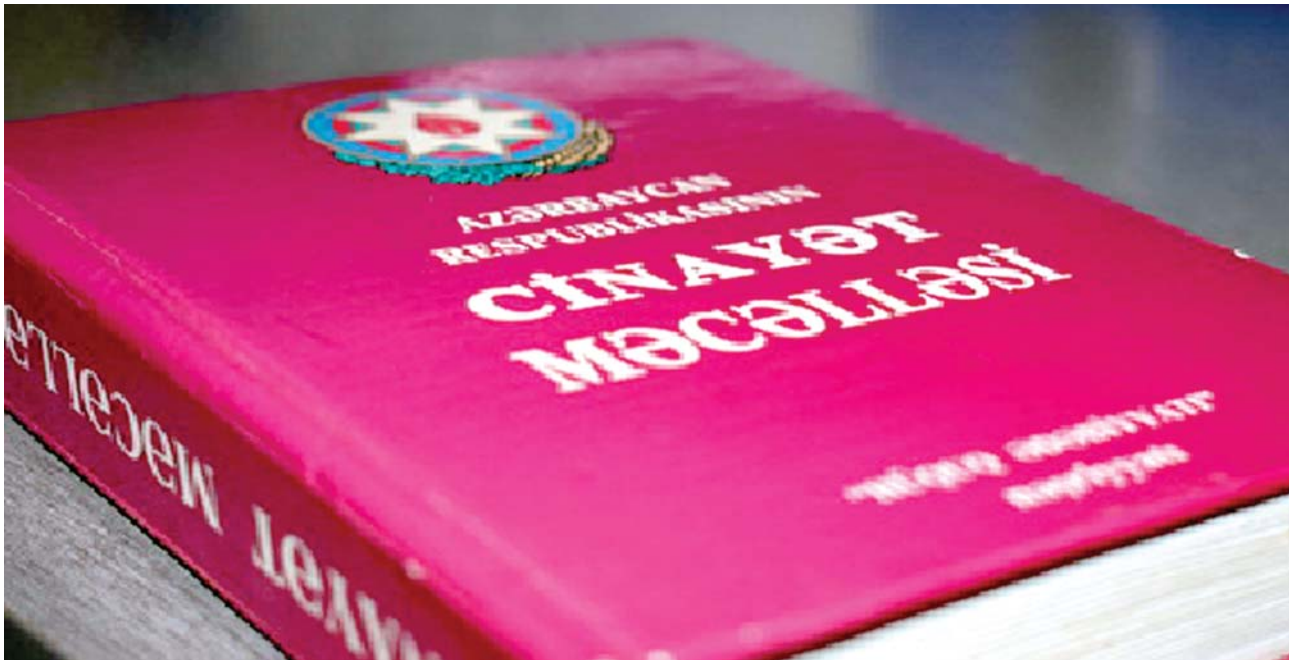
Hər iki halda törədilmiş, törədilməkdə olan və ya hazırlanan cinayətlərə dair cinayət işinin başlanması üçün CPM-nin 204-206-cı və ya 208-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş məlumatlar olmalıdır. Belə məlumatlar olduqda cinayət işinin başlanması üçün iki şərt ödənilməlidir:

1) cinayət işinin başlanması üçün kifayət qədər əsaslar olmalıdır;

2) cinayət təqibini istisna edən halların olmadığını güman etməyə əsaslar olmalıdır.

Təcrübədə bəzən elə hallara rast gəlinir ki, tam, hərtərəfli, obyektiv araşdırma aparılmadan, cinayət hadisəsinin baş vermə faktı və halları sübutlara əsasən müəyyən edilmədən, o cümlədən kifayət qədər əsas və səbəb olmadan təhqiqatçı, müstətiq və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorlar tərəfindən cinayət işinin başlanması haqqında qərarlar qəbul edilir.

Cinayət Prosessual Məcəlləsinin bəzi müddəaları belə bir illüziya yaradır ki, müstətiqin cinayət işi başlama haqqında qərarını ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror yoxlayaraq ləğv edə bilər. Belə bir illüziyanı Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 84.5.8, 122.2.1-122.2.3 və 122.10 -cu maddələri

yaradır. Belə ki, CPM-nin 84.5.8- ci maddəsinə görə Prokuror təhqiqatçının və ya müstəntiqin qanunsuz və əsassız qərarlarını ləğv edə bilər, CPM-nin 122.2.1. maddəsinə görə təhqiqatçının və ya müstəntiqin hərəkətindən və ya qərarından - ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora şikayət etmək olar, CPM-nin 122.2.2.-ci maddəsinə görə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun hərəkətindən və ya qərarından - yuxarı prokurora şikayət etmək olar, CPM-nin 122.2.3.-cü maddəsinə görə CPM-nin 449.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş təhqiqatçının, müstəntiqin və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun hərəkətlərindən və ya qərarlarından - məhkəmə nəzarəti funksiyasını həyata keçirən məhkəməyə şikayət etmək olar. CPM-nin 122.10.-cu maddəsinə görə cinayət prosesini həyata keçirən orqan şikayətin dəlilləri üzrə əsaslandırılmış qərar qəbul edir və bu barədə şikayətçiye yazılı

məlumat verir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin IV hissəsində müəyyən olunmuşdur ki, hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, hüquqi şəxslərin, bələdiyyələrin və vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən və hərəkətsizliyindən inzibati qaydada və məhkəməyə şikayət edə bilər. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsinin II bəndinə görə insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırıbilməz. Amma bütün bu maddələrdə göstərilənlərin cinayət işini başlamaq haqqında müstəntiqin qərarına aidiyyəti yoxdur, çünki bu halda həmin maddələr deklarativ xarakter daşıyır. Sual oluna bilər ki, niyə? Axı bu maddələrdə aydın göstərilib və müəyyən olunub ki, tədqiqatçının, müstəntiqin prosesual qərarlarından ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora və məhkəməyə şikayət etmək olar. Amma bu, ilk baxışdan belədir. Çünki məhkəmə nəzarəti qaydasında

şikayət verilə bilən prosesual qərarların siyahısı CPM-nin 449.3 maddəsində qəti olaraq göstərilib və bu siyahı hər hansı formada genişləndirilə bilməz. CPM-nin 449.3 maddəsində göstərilmişdir:

449.3. Bu Məcəllənin 449.2-ci maddəsində göstərilən şəxslər aşağıdakılarla bağlı cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosesual hərəkətlərindən və ya qərarlarından məhkəməyə şikayət vermək hüququna malikdirlər:

449.3.1. cinayət haqqında ərizənin qəbul edilməsindən imtina edilməsi;

449.3.2. tutma və həbsdə saxlanması;

449.3.3. tutulmuş, həbs edilmiş və ya barəsində ev dustaqlığı qətimkan tədbiri seçilmiş şəxsin hüquqlarının pozulması;

449.3.3-1. həbs edilmiş şəxsin istintaq təcridxanasından müvəqqəti saxlama yerinə keçirilməsi;

449.3.4. həbsdə saxlanılan şəxsə iş-gəncə verilməsi və ya digər amansız rəftar edilməsi;

449.3.4-1. şəxsin cinayət prosesinin iştirakçısı qismində tanınmasının rədd edilməsi;

449.3.4-2. şəxsin müdafiəsi üçün təhlükəsizlik tədbirlərinin görülməsi barədə vəsatətin və ya xahişin rədd edilməsi;

449.3.4-3. ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya dəyişdirilməsi;

449.3.5. cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi, cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması və ya ona xitam verilməsi;

449.3.6. məhkəmənin qərarı olmadan istintaq hərəkətinin məcburi aparılması, prosesual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edilməsi, maddi sübut olan bəzi maddələ-

rin cinayət təqibi üzrə icraat başa çatana-dək məhv edilməsi və ya tibbi məqsədlərlə istifadə üçün təhvil verilməsi, həbs edilmiş şəxsin istintaq təcridxanasından müvəqqəti saxlama yerinə keçirilməsi və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirilməsi;

449.3.7. təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin müdafiəçisinin cinayət prosesindən kənarlaşdırılması;

Göründüyü kimi, bu siyahıda müstəntiqin cinayət işi başlamaq haqqında qərarı yoxdur, yəni bu qərardan məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermək mümkün deyildir. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 5 avqust 2009-cu il tarixli qərarına görə məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilə bilən bu prosesual hərəkət və qərarların CPM-nin 449.3 maddəsində nəzərdə tutulmuş dairəsi qətidir və cinayət prosesini həyata keçirən orqanın digər prosesual hərəkət və qərarlarından şikayət verilməsi yolverilməzdir.

CPM-in köhnə redaksiyasında bu qərarların siyahısında həmçinin cinayət işinin başlanması barədə qərar da mövcud olmuşdur. Lakin, CPM-nə dəyişikliklər edilməsi haqqında 2 iyul 2001-ci il tarixli, 172-IIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə qeyd olunan qərar yuxarıda göstərilən siyahıdan çıxarılmışdır. Bu isə, ən azı, CPM-in özünün bir sıra normalarına ziddir. Belə ki, yuxarıda göstəriləni kimi, CPM-nin 449.3-cü maddəsində göstərilmiş məhdudiyyət

CPM-nin 122.2.1-122.2.3-cü maddələri ilə ziddiyyət təşkil edir. Çünki bu maddələrdə hüquq və azadlıqları pozulmuş şəxsin cinayət prosesini həyata keçirən orqanın bütün prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şikayət verə bilmək imkanı tanınsa da, CPM-nin 449.3 maddəsi belə bir imkanı yalnız siyahıda göstərilmiş hallar üzrə tanıyır.

Azərbaycan məhkəmə-hüquq sisteminə son illərdə görülən müsbət dəyişikliklərə baxmayaraq, cinayət işinin açılması mərhələsində cinayət prosesini həyata keçirən orqanların şikayət verilə bilən qərar və hərəkətlərinin dairəsinin məhdudlaşdırılması ciddi çatışmazlıqdır.

Qeyd etmək vacibdir ki, CPM-nin 449.3-cü maddəsi və eləcə də yuxarıda göstərilən Azərbaycan Respublikası CPM-nin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 5 avqust 2009-cu il tarixli qərarı ilə cinayət prosesini həyata keçirən orqanların şikayət verilə bilən qərar və hərəkətlərinin dairəsinin məhdudlaşdırılmasının özü belə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin IV hissəsi və 71-ci maddəsinin II hissəsi ilə də ziddiyyət təşkil edir. Çünki Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin VI hissəsi hər kəsə istənilən dövlət orqanının və vəzifəli şəxsin qərarlarından və hərəkətlərindən məhkəməyə şikayət vermək hüququ verir, 71-ci maddənin 2-ci hissəsi isə insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəsin məhdudlaşdırmaq hüququ olmadığını təsbit edir.

Konstitusiyanın III fəslə (24-71-ci maddələr) bütövlükdə, yəni 158 maddədən 48-i insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına həsr edilib. Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcu hesab edilir. Həmin maddədə daha sonra göstərilir ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırma bilməz. Konstitusiyanın heç bir müddəası insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının ləğvinə yönəldilmiş müddəə kimi təfsir edilə bilməz. Azərbaycan Respublikasının ərazisində insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvədədir.

Ona görə də hüquqi dövlət prinsipindən çıxış etsək, CPM-nin 449.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilə bilən prosessual hərəkət və qərarların dairəsi qəti olmamalı, orada ən azından əvvəlki redaksiyada nəzərdə tutulmuş, lakin 2 iyul 2001-ci il tarixli 172-IIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu (Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu, 2001-ci il, № 7, maddə 455) ilə bu siyahıdan çıxarılmış 449.3.8-cu maddəsi (449.3.8. bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş digər hallarda) bərpa olunmalıdır. Hüquq və azadlıqları pozulmuş şəxslərin hüquq və azadlıqlarını, habelə qanuni mənafelərini pozan istənilən prosessual hərəkət və qərardan məhkəməyə şikayət vermək hüququnun təmin olunması qanunun tələbidir.

Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYA QANUNU

Bu Konstitusiya Qanunu Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsini "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında" Konvensiyaya uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə qəbul edilir.

Maddə 1. İnsan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin əsas şərtləri

1.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və bu Konstitusiya Qanununun heç bir müddəası dövlət orqanları, təşkilatlar və ya ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının ləğvinə və ya Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və bu Konstitusiya Qanununda nəzərdə tutulduğundan daha artıq dərəcədə məhdudlaşdırılmasına yönəlmiş fəaliyyət və ya hərəkətlər üçün hüquqi əsas yaradan müddəa kimi şərh edilə və ya başa düşülə bilməz.

1.2. Heç kəs öz hüquqlarından və azadlıqlarından sui-istifadə etməməlidir.

Maddə 2. Məhdudlaşdırılması qadağan olunan insan hüquqları

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 27-ci maddəsində (müharibənin hüquqauyğun aparılması nəticəsində baş verən ölüm halları istisna olmaqla), 28-ci maddə-

sinin I hissəsində, 46-cı maddəsinin III hissəsində, 63-cü, 64-cü maddələrində və 71-ci maddəsinin VIII hissəsində nəzərdə tutulan hüquqlar məhdudlaşdırıla bilməz və onlara dair qeyd-şərtlər müəyyən edilə bilməz.

Maddə 3. Qanun əsasında insan hüquqlarının və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasına dair tələblər

3.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş insan hüquqları və azadlıqları yalnız qanunla məhdudlaşdırıla bilər.

3.2. İnsan hüquqlarına və azadlıqlarını məhdudlaşdıran qanunda məhdudlaşdırılan hüquq və ya azadlıq, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının müvafiq maddəsi göstərilməlidir.

3.3. İnsan hüquqlarına və azadlıqlarına qoyulan məhdudiyyətlər həmin hüquqların və azadlıqların mahiyyətini dəyişməməlidir.

3.4. İnsan hüquqlarına və ya azadlıqlarına qoyulan məhdudiyyətlər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və bu Konstitusiya Qanununda nəzərdə tutulan qanuni məqsədə yönəlməli və həmin məqsədə mü-tənasib olmalıdır.

3.5. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsinin III hissəsində göstərilən əsaslarla yanaşı, insan hüquqları və azadlıqları digər insanların hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə təminat verilməsi və onların müdafiə edilməsi məqsədi ilə məhdudlaşdırıla bilər.

3.6. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında göstərilən digər əsaslarla yanaşı, Konstitusiyanın 28-ci maddəsinin III hissəsində, 32-ci, 33-cü, 49-cu, 50-ci, 51-ci, 58-ci maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 47-ci maddəsində göstərilən söz azadlığı dövlət təhlükəsizliyi mənafeləri üçün, sağlamlığın və mənəviyyatın, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün, cinayətin qarşısının alınması məqsədi ilə; Konstitusiyanın 32-ci, 33-cü, 49-cu, 50-ci və 58-ci maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 47-ci maddəsində göstərilən söz azadlığı həmçinin iğtişaşların qarşısının alınması üçün; Konstitusiyanın 28-ci maddəsinin III hissəsində, 49-cu, 50-ci və 58-ci maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar, 47-ci maddəsində göstərilən söz azadlığı və 48-ci maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ həmçinin ictimai təhlükəsizliyin qorunması üçün; Konstitusiyanın 28-ci maddəsinin III hissəsində, 32-ci və 33-cü maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 48-ci maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ həmçinin ictimai qaydanın təmin edilməsi üçün, Konstitusiyanın 32-ci və 33-cü maddələrində

göstərilən hüquqlar və azadlıqlar həmçinin ölkənin iqtisadi rifahı mənafeləri üçün; Konstitusiyanın 47-ci maddəsində göstərilən söz azadlığı və 50-ci maddəsində göstərilən məlumat azadlığı həmçinin dövlətin ərazi bütövlüyü mənafeələrinin təmin edilməsi məqsədi ilə, digər şəxslərin nüfuzu və ya hüquqlarının müdafiəsi üçün, m?xfi qaydada əldə edilmiş məlumatın açıqlanmasının qarşısının alınması və ya məhkəmənin nüfuzunun və qərəzsizliyinin təmin edilməsi üçün; Konstitusiyanın 48-ci maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ sağlamlığın və ya mənəviyyatın və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması məqsədi ilə məhdudlaşdırıla bilər.

Maddə 4. Şəxsin tutulmasına, həbsə alınmasına və ya azadlıqdan məhrum edilməsinə qoyulan məhdudiyyətlər

4.1. Aşağıdakı hallardan başqa və aşağıdakılardan fərqli qaydada heç kəs tutula, həbsə alma və ya başqa formada azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

4.1.1. şəxsin səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra azadlıqdan məhrum edilməsi;

4.1.2. şəxsin məhkəmənin qanuni qərarına əməl etməməyə görə və ya qanımla nəzərdə tutulan hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qanuni tutulması və ya həbs edilməsi;

4.1.3. şəxsin cinayət törətmiş olduğuna əsaslı şübhələr olduqda və ya onun hüquq pozuntusu törətməsinin və yaxud bu əməli törətdikdən sonra qaçıb gizlənməsinin qarşısını almağa əsaslı zərurət olduqda, səla-

hiyyətli məhkəmə orqanına gətirilməsi məqsədi ilə onun qanuni tutulması və ya həbs edilməsi;

4.1.4. yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyəvi nəzarət məqsədi ilə qanuni qərar əsasında azadlıqdan məhrum edilməsi və ya səlahiyyətli məhkəmə orqanına gətirilməsi üçün qanuni tutulması;

4.1.5. yoluxucu xəstəlikləri yaymasının qarşısını almaq məqsədi ilə şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizm və narkomanlığa düşmüş şəxslərin və ya avarlıqla məşğul olanların qanuni tutulması;

4.1.6. şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə qanuni tutulması və ya həbs edilməsi yaxud barəsində məcburi çıxarılma və ya ekstradisiya tədbirləri görülməsinə şəxsin qanuni tutulması və ya həbs edilməsi.

4.2. Bu Qanunun 4.1-ci maddəsinə uyğun tutulmuş və ya həbs olunmuş hər bir şəxs dərhal, işə baxmaq və ya məhkəməyə qədər azad etmək səlahiyyətinə malik olan hakimə yanına gətirilir. Həmin şəxs qanunla müəyyən edilmiş müddətdə məhkəmə araşdırmasının aparılması və ya məhkəməyə qədər azad edilməsi hüququna malikdir.

4.3. Tutulma və ya həbsə alma nəticəsində azadlıqdan məhrum olunan hər bir şəxs məhkəmə araşdırmasının aparılması hüququna malikdir və bu zaman məhkəmə, təxirəsalmadan onun tutulmasının qanuniliyi məsələsini həll edir və əgər o, qanunsuz tutulubsa, onun azad olunması haqqında qərar çıxarır.

4.4. Tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxs onun məhkəməyə gələcəyinə təminat verilməsi şərti ilə məhkəməyə qədər azad edilə bilər.

4.5. Bu Qanunun 4.1-ci maddəsinin göstərilərinə zidd olaraq tutulan və ya həbs olunan hər bir şəxsin iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququ vardır.

4.6. Heç kəs yalnız hansısa mülki müqavilə öhdəliyini yerinə yetirməyə qadir olmadığına görə tutula, həbsə alına və ya azadlıqdan məhrum edilə bilməz.

Maddə 5. Şəxsin insan hüquqlarını və azadlıqlarını pozan qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının qərarlarından, bələdiyyə aktlarından Konstitusiya Məhkəməsinə şikayət vermək hüququ

Hər kəs onun hüquqlarını və azadlıqlarını pozan və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 1-6-cı və 8-ci bəndlərində nəzərdə tutulan qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının normativ qərarlarından və bələdiyyələrin normativ aktlarından qanunla müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə pozulmuş hüquq və azadlıqlarına dair şikayət verə bilər.

Maddə 6. Məhkəmələrin Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququ

Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş qaydada məhkəmələr insan hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edə bilərlər.

Heydər ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 24 dekabr 2002-ci il

Azərbaycan Respublikası adından
Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual
Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu F.Abdullayev (sədrlik edən), F.Babayev, R.Qvaladze, E.Məmmədov (məruzəçi-hakim), İ. Nəcəfov və Ə. Sultanovdan ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi İ. İsmayilovun iştirakı ilə, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin hakimi İ. Şirinovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi İ. Cəfərovun, ekspert Bakı Dövlət Universiteti hüquq fakültəsinin "Cinayət prosesi" kafedrasının müdiri, hüquq elmləri namizədi, dosent F. Abbasovanın iştirakı ilə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh olunmasına dair Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin 19 mart 2009-cu il tarixli müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim E. Məmmədovun məruzəsini, xüsusi konstitusiya icraatında maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin çıxışlarını, ekspertin rəyini, işin materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Təqdim olunmuş sənədlərdən görünür ki, 23 fevral 2007-ci il tarixdə A. Kazımovun şikayəti əsasında Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu tərəfindən fakt üzrə cinayət işi başlanmışdır. Bakı Şəhər Baş Polis İdarəsinin (bundan sonra - Bakı şəhər BPI) müstəntiqinin 01 avqust 2007-ci il tarixli qərarı ilə A. Mədətovun əməllərində CM-in 186.2.2 və 306.1-ci maddələrinin tərkibinin olması istintaq materialları ilə sübuta yetirilmədiyindən onun barəsində cinayət təqibinə və cinayət işi üzrə icraata xitam verilmişdir. Həmin qərardan A. Kazımov məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermiş və Nəsimi rayon məhkəməsinin 15 sentyabr 2008-ci il tarixli qərarı ilə onun şikayəti təmin olunmuş, müstəntiqin

01 avqust 2007-ci il tarixli cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərarı ləğv olunmuş və iş üzrə istintaqın aparılması başqa müstəntiqə həvalə edilmişdir. Bundan narazı qalan "Abidə" MTK-nin sədri A. Mədətov məhkəmə nəzarəti qaydasında Nəsimi rayon məhkəməsinə şikayət vermişdir.

Şikayətdə qeyd olunmuşdur ki, 20 oktyabr 2008-ci il tarixdə A. Mədətov cinayət işi üzrə icraatın dayandırılmasına, habelə xitam verilməsinə dair yazılı vəsatətləri poçt vasitəsilə cinayət işinin istintaqını aparan müstəntiqə göndərmiş, lakin vəsatətlərin işin istintaqını aparan müstəntiqə 22 oktyabr 2008-ci il tarixdə çatdırılmasından xeyli vaxt keçməsinə baxmayaraq, həmin vəsatətlərə qanunla

müəyyən edilmiş müddətdə cavab verilməmiş, əsassız olaraq başlanılmış cinayət işi üzrə icraata xitam verilməmişdir.

Məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayətə baxılarkən cinayət işinin istintaqını aparan müstəntiq izahat verərək göstərmişdir ki, A. Mədətov cinayət işi üzrə yalnız şahid qismində dindirilmişdir. O şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmədiyinə görə onun verdiyi vəsatətlərə cavab verilməməli idi. Həmçinin, A. Mədətov məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermək hüququnun subyekti olmadığı üçün onun şikayətinə məhkəmədə baxılması qanunsuzdur. İbtidai araşdırma prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror müstəntiqin izahatı ilə razı olduğunu bildirmişdir.

Nəsimi rayon məhkəməsi iclas iştirakçılarının fikirlərini dinləyib, A. Mədətovun şikayətini, ona əlavə edilmiş sənədləri, cinayət işinin materiallarını tədqiq edərək və məhkəmə nəzarəti qaydasında icraatda tətbiq edilməli olan hüquq normasının şərh edilməsinə

zərurət olduğu qənaətinə gələrək Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiyası Məhkəməsi) müraciət etmək barədə qərar qəbul etmişdir.

Məhkəmənin müraciətində qeyd olunur ki, barəsində istintaq orqanı tərəfindən qəbul olunmuş qərarlar və həyata keçirilən istintaq hərəkətləri birbaşa A. Mədətovun qanuni maraqlarına toxunduğuna və faktiki olaraq təqsirsizliyini şübhə altına aldığına görə onun həmin qərarlardan qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhkəməyə şikayət vermək hüququnun tanınmasına zəmin yarada bilər.

Lakin cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsini müəyyən edən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra - CPM) 449.2.1 - 449.2.3-cü maddələri aşkar şəkildə şahid üçün belə bir imkanı nəzərdə tutmamışdır. Həmin məcəllənin 449.2.3-cü maddəsində nəzərdə tu-

tulmuş "digər şəxslər" ifadəsindən istifadə olunması ilə bağlı isə tamamilə fərqli yanaşmalar mövcuddur. Məsələyə dair hüquq tətbiq edənlər arasında müxtəlif baxışlar olduğuna görə bu maddədə istifadə olunmuş "digər şəxslər" ifadəsinin rəsmi şərh edilməsi zərurəti yaranmışdır.

Nəsimi rayon məhkəməsinin müraciəti ilə əlaqədar olaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra - Konstitusiya) 60-cı maddəsinin I hissəsinə əsasən hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Həmin maddənin II hissəsində göstərilir ki, hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət edə bilər.

Konstitusiyanın bu müddəalarına insan hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasına görə həm dövlətin zəmanəti, həm də dövlət orqanlarının və ictimai birliklərin xüsusi məsuliyyəti kimi baxıla bilər. Məhkəmə müdafiəsi təminatı bir tərəfdən hər hansı şəxsin müvafiq məhkəməyə şikayət etmək hüququnu, digər tərəfdən məhkəmənin həmin şikayətə baxıb qanuni, ədalətli və əsaslı qərar qəbul etmək vəzifəsini nəzərdə tutur. Məhkəmə müdafiəsi hüququ beynəlxalq hüquqi aktlarda əks olunmuş ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququnun ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Bu hüquq bir sıra elementləri əhatə edir və geniş hüquqi məzmunla malikdir. Məsələn, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına (bundan sonra - Avropa Konvensiyası) görə hər kəs onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitə-

silə, əqləbatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir (6-cı maddəsinin 1-ci bəndi).

Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin I hissəsinə əsasən Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. Həmin maddənin II hissəsində göstərilir ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırma bilməz.

Şikayət etmək hüququ şəxsiyyətin hüquqi statusunu təşkil edən hüquq və vəzifələrin ayrılmaz hissəsi olmaqla dövlət fəaliyyətinin heç bir sahəsində qanunvericilikdə birbaşa nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla məhdudlaşdırılmamalı və dövlət hakimiyyəti orqanları və ya onların vəzifəli şəxsləri ilə münasibətlərə girən hər bir insan üçün təmin olunmalıdır.

Cinayət prosesində, o cümlədən məhkəməyədək icraatda şikayət etmək hüququ xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən və cinayətkarlıqla mübarizə aparılarkən cinayət işlərinin araşdırılması zamanı bəzi hallarda təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya hakimlər tərəfindən əsassız qərarların qəbulu və yaxud qanunsuz hərəkətlərin (hərəkətsizliklərin) edilməsi cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qanunla yol verilən məhdudlaşdırılması zərurətinin həddlərindən kənara çıxma bilər.

Cinayət prosesi iştirakçıların hüquqlarını və qanuni maraqlarını təmin etmək təhqiqat, istintaq orqanlarının, prokurorluğun və məhkəmələrin ən mühüm vəzifələrindən birini təşkil edir. Şəxsiyyətin, xüsusilə cinayət prosesi iştirakçıların hüquqlarına zəruri diqqət yetirmədən həqiqi ədalət mühakiməsini həyata keçirmək və cinayətkarlıqla səmərəli mübarizə aparmaq mümkün deyil.

Cinayət prosesində iştirak edən hər bir şəxsin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsi və təmin edilməsi hüquqi dövlətin ayrılmaz məzmunudur. Belə şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının təminatlarının artırılması nəinki şəxsiyyətin, həm də ümumiyyətlə cəmiyyətin mənafeələrinə uyğundur.

Odur ki, cinayət-prosessual qanunvericiliyi cinayət prosesinin həyata keçirilməsinə görə məsuliyyət daşıyan vəzifəli şəxslərin və orqanların prosesual hərəkətlərindən və qərarlarından şikayətlər verilməsinin və onların araşdırılmasının xüsusi qaydalarını nəzərdə tutur.

Cinayət məhkəmə icraatının vəzifələrinin yerinə yetirilməsi yalnız cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının təminat altında olduğu şəraitdə mümkündür. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan Respublikasının cinayət məhkəmə icraatını tənzimləyən qanunvericilik aktlarında hər bir şəxsin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, müdafiəsi və bunun təminatları müfəssəl və konkret müəyyənləşdirilmişdir.

Şikayət vermək hüququ cinayət məhkəmə icraatının bütün mərhələlərində həyata keçirilir. Bununla belə, hər bir mərhələdə cinayət prosesinin iştirakçılarının şikayət vermək hüququnun həyata keçirilməsinin öz xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətlərə şikayət vermək hüququnun obyekt, predmeti, subyektlərin dairəsi, şikayətin verilmə qaydası (hallar, müddətlər və s.), ona baxılması qaydası, şikayətə baxmaq səlahiyyəti olan şəxslərin dairəsi, şikayət vermək hüququnun təmin edilməsinin əsasları və s. aiddir. Şikayət vermək hüququnun həyata keçirilməsi cinayət məhkəmə icraatının məhkəməyədək mərhələsində xüsusi məna daşıyır, çünki bu mərhələnin gedişində (xüsusilə ibtidai istintaq mərhələsində) dairəsi geniş olan şəxslərin hüquqları və qanuni maraqlarına əsassız toxunula və ya qanunsuz məhdudlaşdırıla bilər.

Nəzərə alınmalıdır ki, cinayət prosesi iştirakçılarının hər hansı şikayəti öz-özlüyündə rəsmi xarakter daşıyan, dövlət orqanlarına və onun vəzifəli şəxslərinə ünvanlanmış müraciətin bir növüdür. Hüquqi nöqtəyi-nəzərdən belə şikayət şəxsin hüquqlarının pozulması və ya qanuni maraqlarının təmin olunmaması ilə əlaqədar verilir. Dövlət orqanları və ya onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən cinayət prosesi iştirakçılarının hüquqlarının və qanuni maraqlarının pozulmasına və yaxud məhdudlaşdırılmasına yol verilmədiyi bir halda, həmin iştirakçıların dövlət orqanlarına digər səbəblərdən müraciəti başqa hüquqi təbiətə malikdir. Məsələn, ərizə vətəndaşların qanunla verilmiş subyektiv hüquq və maraqlarının həyata keçirilməsinə yönəldilmiş müraciətin digər növüdür. Eyni zamanda, hüququn və qanuni maraqların təmin olunmasından imtina, ərizənin mahiyyətə həll edilməsi üçün lazımi tədbirləri görməli olan, lakin bunu etməyən orqan və ya vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən şikayət verilməsinə əsas yaradır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu xüsusilə qeyd edir ki, şikayət hər bir şəxs, o cümlədən cinayət prosesinin iştirakçısı üçün qanunla təminat altına alınmış, bir tərəfdən hüquqların pozulmasına dövlətin müvafiq orqanlarının diqqətini cəlb etmək, digər tərəfdən isə bu hüquqları müdafiə və bərpa etmək imkanıdır. Məhz buna görə də digər müraciət növlərindən fərqli olaraq şikayətin əsasında pozulmuş hüququn bərpası barədə müraciət dayanır. Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, obyektivlik nöqtəyi nəzərindən şikayət hətta qanuna uyğun hərəkətlərdən və kifayət qədər əsaslı olan qərarlardan verilə bilər, çünki onların qanunsuzluğu və ya əsassızlığı nəticəsinə gəlmək yalnız müvafiq araşdırma aparıldıqdan sonra mümkündür. İlk mərhələdə isə kifayətdir ki, şikayəti verən hər hansı bir şəxs, o cümlədən cinayət prosesinin iştirakçı-

sı hesab etsin ki, mübahisələndirilən hərəkət və ya qərarlar onun hüquqlarını pozur və yaxud onlar hüquqa uyğun deyildir.

CPM-də xüsusi icraatlar sırasında məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsinə dair icraat (442-454-cü maddələr) mövcuddur.

Bu icraat cinayət-prosessual qanunvericiliyi üçün tamamilə yeni olan məhkəməyə şikayət vermək institutudur. Bu institut hüquq və azadlıqların pozulmasına dair məlumatlar olduğu halda cinayət təqibini həyata keçirən (əməliyyat-axtarış, təhqiqat, istintaq, prokurorluq) orqanların vəzifəli şəxslərinin hərəkət və qərarlarının qanuniliyi üzərində məhkəmə nəzarətini işə salır.

Məhkəmə nəzarəti icraatında məhkəmə əsasən iki vəzifə icra edir: cinayət təqibi üzrə müvəkkil edilmiş orqanlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən edilən ayrı-ayrı hərəkətlərin və qəbul olunan qərarların qanuniliyinin təmin olunması; cinayət prosesi iştirakçılarının hüquq və azadlıqlarının qorunması (əsassız və qanunsuz məhdudlaşdırılmasının istisna edilməsi, hüquqların pozulmasına son qoyulması və pozulmuş hüquqların bərpası).

CPM-in 449.2-ci maddəsinin tam mətnindən göründüyü kimi, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından aşağıdakı şəxslər şikayət vermək hüququna malikdirlər: təqsirləndirilən (şübhəli) şəxs və onun müdafiəçisi (maddə 449.2.1); zərər çəkmiş şəxs və onun qanuni nümayəndəsi (maddə 449.2.2); qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər (maddə 449.2.3).

CPM-in 449.2.1 və 449.2.2-ci maddələrində şikayət vermək hüququna malik olan subyektlərin sırasında müdafiə və ittiham tərəfini təmsil edən şəxslərin bir qismi dəqiq göstərilmişdir və buna görə hüquq tətbiqetmədə bu məsələ ilə bağlı heç bir problem yaranmamışdır.

Nəsimi rayon məhkəməsinin müraciətinə səbəb olan məsələ isə CPM-in 449.2.3-cü maddəsinin "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər" müddəası ilə əlaqədardır. Məhkəmə nəzarəti qaydasında A. Mədətovun şikayətinə baxılması zamanı icraatın iştirakçıları maraqlandıran və məhkəmənin rəsmi şərhə ehtiyacını şərtləndirən məqam "digər şəxslər" sırasında şahidin tanınmasının mümkünüyüdür.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, şərh olunmalı olan məsələnin araşdırılması üçün Konstitusiyanın və beynəlxalq hüquqi aktların yuxarıda göstərilən müddəaları ilə yanaşı, həmçinin CPM-də insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını təmin edən, cinayət prosesi iştirakçılarının statusuna aid olan maddələrə və beynəlxalq məhkəmə təcürübəsinə də diqqət yetirilməlidir.

İlk əvvəl nəzərə alınmalıdır ki, CPM-in 9-cu maddəsinə uyğun olaraq cinayət mühakimə icraatının əsas prinsipləri və şərtləri insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılması hallarından onun müdafiəsini təmin edir. Bu məcəllənin 12.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar cinayət prosesində iştirak edən bütün şəxslərin Konstitusiyaya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.

Həmçinin qeyd olunmalıdır ki, CPM-in 122.1-ci maddəsinə görə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından cinayət prosesinin iştirakçıları, habelə bu məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər tərəfindən şikayət verilə bilər.

CPM-in 449.2.3-cü maddəsinin müddəasına görə qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslərin də müstəntiqin və

ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun hərəkətlərindən məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermək hüquqları vardır.

Göründüyü kimi, CPM-in 122.1 və 449.2-ci maddələri ilə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şikayət vermək hüququ olan şəxslərin ümumi dairəsi müəyyən edilmiş, habelə məhkəməyə şikayət vermək hüququnun subyektləri dairəsinə cinayət prosesinin iştirakçıları və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər aid olunmuşdur.

"Cinayət prosesinin iştirakçıları"na aid olan şəxslərin dairəsi CPM-in ikinci bölməsində açıqlanır. Həmin bölməyə uyğun olaraq cinayət prosesində iştirak edən şəxslər 5 qrupa bölünür: məhkəmə (66-83-cü maddələr); ittiham tərəfi (84-89-cu maddələr);

müdafiə tərəfi (90-93-cü maddələr); cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər (94-99-cu maddələr); nümayəndələr və hüquq varisləri (100-106-cı maddələr).

Şahidin cinayət prosesində hüquqi vəziyyətini müəyyənləşdirən CPM-in 95-ci maddəsi bu məcəllənin X fəslində daxilində olduğu üçün şahid də cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər sırasındadır.

CPM-in 95-ci maddəsində şahidin cinayət prosesini həyata keçirən vəzifəli şəxslərin qərarlarından və ya hərəkətlərindən şikayət vermək hüququ birbaşa göstərilməsə də, 95.6.12-ci maddəsinə görə onun bu məcəllədə nəzərdə tutulmuş digər hüquqları həyata keçirmək hüququ vardır.

Odur ki, CPM-in 449.2.3-cü maddəsində məhkəmə nəzarəti qaydasında cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şikayət vermək hüququnun subyektləri sırasına aid olunan "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər" in müəyyənləşdirilmə-

si məsələsində həm bu məcəllənin 122.1-ci maddəsinin, həm "Cinayət prosesinin iştirakçıları"na aid olan şəxslərin kimdən ibarət olmasından bəhs edən (CPM-in ikinci bölməsinin) müddəaları, həm də 95.6.12-ci maddəsinin müddəaları nəzərə alınmalıdır.

Lakin, bununla yanaşı göstərməlidir ki, CPM-in 449.2-ci maddəsinin mənasına görə təhqiqatçının, müstətiqin, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun prosessual hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) və qərarlarından cinayət prosesinin iştirakçıları, habelə onların müvafiq olaraq müdafiəçisi və ya qanuni nümayəndəsi o hissədə şikayət verə bilərlər ki, prosessual hərəkətlər və qəbul olunmuş prosessual qərarlar həmin cinayət prosesi iştirakçılarının hüquqlarına və qanuni maraqlarına toxunsun. Əgər bu və ya digər şəxs cinayət prosesinin iştirakçısı deyildirsə, onun müvafiq cinayət məhkəmə icraatında məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermək hüququ tanına bilməz.

Təsədüfi deyildir ki, məhkəmə iclasının hazırlıq mərhələsində şikayətin məhkəmə aidiyyətini aydınlaşdırmaq, bu şikayətin lazımi şəxs tərəfindən verilməsinin, CPM-in 449-cu maddəsinə uyğun olaraq şikayətin predmetinin, həmin şikayətin tərkibində onun araşdırılması üçün lazımi məlumatın mövcudluğunun müəyyənləşdirilməsi zəruridir.

Ümumiyyətlə isə qeyd olunmalıdır ki, CPM-in 449.2-ci maddəsində göstərilən şəxslər hər bir halda bu məcəllənin 449.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məsələlərlə bağlı cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından məhkəməyə şikayət vermək hüququna malikdirlər. Bununla belə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu xüsusilə qeyd edir ki, qanunla müəyyən olunmuş qaydada cinayət prosesi iştirakçısının hüquqlarına və qanuni maraqlarına toxunan hərəkətlərdən və qərar-

lardan məhkəməyə şikayət vermək hüququnun tanınmasında məhkəmələr müvafiq şəxsin formal hüquqi vəziyyətindən başqa, həmçinin onun faktiki vəziyyətini və belə vəziyyətdə onun hansı hüquqlara malik olması məsələsini də nəzərə almalıdırlar.

Belə ki, Nəsimi rayon məhkəməsində məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılan şikayətlə bağlı olan materiallardan görünür ki, 01 avqust 2007-ci il tarixdə müstəntiq tərəfindən A. Mədətovun əməllərində CM-in 186.2.2 və 306.1-ci maddələrinin tərkibinin olması istintaq materialları ilə sübuta yetirilmədiyindən onun barəsində cinayət təqibinə və cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edilmişdir. Halbuki həmin cinayət işi fakt üzrə başlanılmış, A. Mədətov isə ibtidai araşdırma zamanı nə şübhəli şəxs, nə də təqsirləndirilən şəxs qismində tanınmamış və yalnız şahid qismində dəfələrlə dindirilmişdir. Belə olan halda həmin iş üzrə cinayət prosessual tələblərə riayət olunmasına, A. Mədətovun cinayət işi üzrə prosessual sənədlərdə adlandırılmasından asılı olmayaraq onun faktiki hüquqi vəziyyətinə, habelə bununla bağlı onun hansı hüquqların daşıyıcısı olmasına dair suallar məhkəmə araşdırılmasında müəyyənləşdirməli olan əsas halları təşkil edir.

Vurğulanmalıdır ki, CPM-in 90.1-ci maddəsinə görə şübhəli şəxs qismində ittiham elan olunması üçün barəsində tutulma haqqında qərar çıxarılmış, cinayət törətməkdə şübhələndirildiyinə görə tutulmuş və ya haqqında həbs, girov və ev dustaqlığı istisna olunmaqla, qətimkan tədbiri seçilməsi barədə qərar çıxarılmış fiziki şəxs tanınır. CPM-in 91.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq müstəntiqin, prokurorun və ya məhkəmənin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərar çıxardığı fiziki şəxs təqsirləndirilən şəxs kimi tanınır. A. Mədətov bu maddələrə uyğun şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs kimi tanınmadığı bir halda, onun əməllərində CM-in

186.2.2 və 306.1-ci maddələrinin tərkibinin olması istintaq materialları ilə sübuta yetirilmədiyindən onun barəsində cinayət təqibinə və cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edilmişdir. Belə qərar isə yalnız şübhəli və təqsirləndirilən şəxs barəsində çıxarıla bilər. Bu hal özü-özlüyündə A. Mədətovun faktiki olaraq həmin şəxslərin birinin vəziyyətində olmasına dəlalət edə bilər. Nəzərə alınmalıdır ki, həm şübhəli şəxs, həm də təqsirləndirilən şəxsin CPM-in 90.7.20, 91.5.30 və 449.2.1-ci maddələrinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən vəzifəli şəxslərin qərarlarından, yaxud hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət vermək hüququ vardır.

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra - Avropa Məhkəməsi) presedent hüququnda CPM-dən fərqli qayda müəyyən edilmişdir. Bununla əlaqədar qeyd olunmalıdır ki, Avropa Konvensiyasının maddələrinin şərh edilməsi sahəsində Avropa Məhkəməsi tərəfindən konkret işlər üzrə qəbul olunmuş qərarlar mühüm əhəmiyyət daşıyır və presedent hüququ kimi Avropa Məhkəməsi tərəfindən və Avropa Şurasına üzv qəbul olunmuş ölkələrin milli məhkəmələri tərəfindən tətbiq olunur.

Avropa Məhkəməsi Deweer Belçikaya qarşı 27 fevral 1980-ci il tarixli qərarında bildirmişdir ki, ittiham - fərdin cinayət hüquq pozuntusu törətdiyinə dəlalət edən və ya şübhəli şəxs qismində onun vəziyyətinə mühüm təsir göstərən ehtimalların olduğu barədə səlahiyyətli dövlət hakimiyyəti orqanı tərəfindən ona rəsmi məlumatın verilməsidir. Neumeister Avstriyaya qarşı 27 iyun 1968-ci il tarixli qərarında isə Avropa Məhkəməsi göstərmişdir ki, şəxsə qarşı cinayət təqibinə başlandığı barədə ona rəsmi məlumat verildikdə, bu, ittiham anlayışına daxildir.

Avropa Məhkəməsinin mövqeyindən çıxış edilərsə, müstəntiq tərəfindən qəbul edil-

miş 01 avqust 2007-ci il tarixli cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərardan görünür ki, A. Mədətovun əməllərində CM-in 186.2. və 306.1-ci maddələrinin tərkibinin olması istintaq materialları ilə sübuta yetirilmədiyindən onun barəsində cinayət təqibinə xitam verilməsi A. Mədətovun şübhə altında olmasını təsdiq etmişdir.

Avropa Konvensiyasının 13-cü maddəsində deyilir ki, bu konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.

Göründüyü kimi, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından cinayət prosesinin digər iştirakçılarının, o cümlədən şahidin şikayət vermək hüququna malik olmasının mümkünlüyü həm

Konstitusiyanın, həm Avropa Konvensiyasının, həm də qüvvədə olan cinayət-prosessual qanunvericiliyinin müddəalarına uyğun hesab oluna bilər.

Bu məsələ ilə bağlı Rusiyanın məhkəmə təcrübəsini formalaşdıran "Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 125-ci maddəsinin qaydasında şikayətlərin baxılması təcrübəsinə dair" Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Plenumunun 10 fevral 2009-cu il tarixli qərarı maraq doğurur. Həmin qərarla məhkəmələrə izah olunur ki:

"... cinayət işinin başlanmasından imtina olunması haqqında və cinayət işinə xitam verilməsi barədə təhqiqatçı, müstəntiq və istintaq orqanı rəhbərinin qərarlarından başqa Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 125-ci maddəsinə müvafiq olaraq cinayət məhkəmə icraatının məhkəməyədək mərhələlərində vəzifəli şəxslərin digər qərarları və hərəkətləri (hərəkətsizliyi) məhkəməyə şikayət verməyə o şərtlə aid olunmalı-

dır ki, onlar hüquqları və qanuni maraqları pozulmuş cinayət məhkəmə icraatının iştirakçılarının və ya digər şəxslərin Konstitusiya ilə təsbit olunmuş hüquqlarına və azadlıqlarına zərər yetirə bilər və yaxud vətəndaşların ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirə bilər.

Konstitusiya ilə təsbit olunmuş hüquqlara və azadlıqlara zərər vurula biləcək digər qərarlara və hərəkətlərə (hərəkətsizliyə), məsələn, təhqiqatçının, müstəntiqin və istintaq orqanının rəhbərliyinin cinayət işinin başlanması, ödənişlərin həyata keçirilməsi və ya bəraət almış şəxsə mülkiyyətinin qaytarılması, müdafiəçinin təyin olunmasından və yaxud qanuni nümayəndəsinə icazə verməkdən imtina edilməsi, məhkəmə qərarı ilə tətbiq olunan girov, ev dustaqlığı və həbsə alınması istisna olmaqla, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsə qarşı prosessual məcburiyyət tədbirlərinin seçilməsi və tətbiq edilməsi haqqında qərarlarını aid etmək olar.

Vətəndaşların ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirən vəzifəli şəxslərin elə hərəkətləri (hərəkətsizliyi) və ya qərarları aid olunmalıdır ki, onlar vətəndaşların cinayət işi üzrə məhkəməyədək mərhələlərində iştirak etmək hüquqlarını məhdudlaşdıraraq pozulmuş hüquqların gələcəkdə məhkəmə müdafiəsinə görə müraciəti üçün maneə yaradır. Bunlara, məsələn, şəxsin zərər çəkmiş şəxs kimi tanınmasından imtina, cinayət barədə məlumatının qəbul edilməsindən imtina və yaxud bu məlumatların yoxlanılması zamanı hərəkətsizlik, ibtidai istintaqın dayandırılması barədə qərar və sairə aiddir".

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası kimi keçmiş SSRİ-nin tərkibində olmuş və yeni hüquqi dəyərlərə oxşar keçid dövrü yaşayan Rusiya Federasiyasında da vətəndaşlara cinayət prosesinin məhkəməyədək mərhələlərində vəzifəli şəxslərin qərarla-

rından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət vermək hüququndan fəal istifadə olunması tövsiyə olunur. Bununla bağlı şərtlər ondan ibarətdir ki, həmin vətəndaşlar bir qayda olaraq hüquqları və qanuni maraqları pozulmuş cinayət məhkəmə icraatının iştirakçıları olsun və onların Konstitusiya ilə təsbit olunmuş hüquqlarına və azadlıqlarına zərər yetirə bilən və yaxud ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirə bilən məqamlar mövcud olsun.

Beləliklə, bütün yuxarıdakıları nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə qənaətə gəlir ki, CPM-in 449.2.3-cü maddəsinin "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və

azadlıqları pozulan digər şəxslər" müddəası cinayət prosesinin digər iştirakçılarına aid olduğuna görə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şahidin də şikayət vermək hüququnu istisna etmir. Lakin cinayət prosesinin digər iştirakçıları, o cümlədən şahidlər cinayət təqibini həyata keçirən orqanın vəzifəli şəxslərinin qərarlarından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət vermək hüququna o halda malikdirlər ki, həyata keçirilmiş hərəkətlər və qəbul olunmuş qərarlar onların hüquq və qanuni maraqlarına toxunmuş olsun, Konstitusiya ilə təsbit olunmuş hüquqlarına və azadlıqlarına zərər yetirə və yaxud ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirə bilsin.

*Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin
IV və IX hissələrini, "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında"
Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və
69-cu maddələrini rəhbər tutaraq*
Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər" müddəası cinayət prosesinin digər iştirakçılarına aid olduğuna görə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şahidin də şikayət vermək hüququnu istisna etmir. Lakin cinayət prosesinin digər iştirakçıları, o cümlədən şahidlər cinayət təqibini həyata keçirən orqanın vəzifəli şəxslərinin qərarlarından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət vermək hüququna o halda malikdirlər ki, həyata keçirilmiş hərəkətlər və qəbul olunmuş qərarlar onların hüquq və qanuni maraqlarına toxunmuş olsun, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunmuş hüquqlarına və azadlıqlarına zərər yetirə və yaxud ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirə bilsin.
2. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.
3. Qərar "Azərbaycan", "Respublika", "Xalq qəzeti" və "Bakinski raboçi" qəzetlərində və "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin.
4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv oluna, dəyişdirilə və yaxud rəsmi təfsir oluna bilməz.

*Sədrlik edən: Fərhad ABDULLAYEV
Bakı şəhəri, 5 avqust 2009-cu il*

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şikayət vermək hüququ olan "digər şəxslər" müddəasının şərh edilməsinə dair

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədrlik edən), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Mahir Muradov, Rafael Qvaladze, Ceyhun Qaracayev, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi Teymur Ocaqverdo-vun, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Həsən Əhmədovun, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifovun, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Daxili işlər orqanlarında istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsinin böyük prokuror-metodisti Mu-nis Abuzərlinin, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Cinayət prosesi kafedrasının müdiri, hüquq elmləri doktoru, professor Firuzə Abbasovanın iştirakı ilə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublika-sı Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin, ekspertin və mütə-xəssislərin çıxışlarını dinləyib və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respubli-kası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinə (bun-dan sonra - Konstitusiyası Məhkəməsi) ünvanla-dığı müraciətdə Azərbaycan Respublikası Ci-nayət-Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra - CPM) 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdən və ona əlavə edilmiş sənədlər-dən görünür ki, 20 may 2014-cü il tarixdə "İc-bari sığortalar haqqında" Azərbaycan Respubli-kası Qanununa əsasən sığortalanmış "Mercede-s" markalı avtomobil ilə "Nissan Juke" mar-kalı avtomobil toqquşmuşdur. Bu barədə "Az-sığorta" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Sığorta

Hadisələri Departamentinə (bundan sonra - "Azsığorta" ASC-nin SHD) məlumat verilmiş-dir.

Hadisə ilə əlaqədar Bakı şəhəri, Nəsimi ra-yon Polis İdarəsinin Təhqiqat Şöbəsinin (bun-dan sonra - Nəsimi RPİ TŞ) baş təhqiqatçısı tərəfindən araşdırma aparılaraq nəticəyə gə-linmişdir ki, "Mercedes" markalı sığortalı av-tomobili sahibi deyil, digər şəxs idarə etmiş, yol nəqliyyat hadisəsi də onun yol hərəkəti qaydalarını pozması nəticəsində baş vermiş-dir. Həmin şəxsin əməlində isə cinayət tərkibi olmadığına görə toplanmış material üzrə təhqiqatçının 05 iyun 2014-cü il tarixli qərarı

ilə cinayət işinin başlanması rədd edilmiş, onun əməlinə Azərbaycan Respublikası İnzibati Xəttar Məcəlləsinin (bundan sonra - İXM) 151.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan inzibati xəttarın tərkibi olması qənaətinə gəlinmiş, material baxılıb tədbir görülməsi üçün aidiyyəti üzrə Bakı şəhəri Nəsimi rayon Polis İdarəsinin Dövlət Yol Polis Şöbəsinə göndərilmişdir.

Sığortaçının nümayəndəsi CPM-in 449.1-ci və 449.2.3-cü maddələrini rəhbər tutaraq material üzrə cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə təhqiqatçının 05 iyun 2014-cü il tarixli qərarının onun subroqasiya hüququnu pozduğunu əsas götürərək, həmin qərarın ləğv edilməsi və materialın təkrar araşdırma aparılması üçün geri qaytarılması barədə Nəsimi rayon məhkəməsinə məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermişdir.

Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin 30 iyul 2014-cü il tarixli qərarı ilə şikayətin icraata qəbul edilməsindən imtina edilmiş və imtina onunla əsaslandırılmışdır ki, şikayət mübahisə

olunan qərardan şikayət vermək hüququ olmayan şəxs tərəfindən verilmişdir.

Məhkəmənin qərarı ilə razılaşmayan sığortaçının nümayəndəsi məhkəmə nəzarəti qaydasında apellyasiya şikayəti vermiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 avqust 2014-cü il tarixli qərarı ilə şikayət təmin edilərək, qərar ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə qaytarılmışdır.

Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsi işə baxaraq, yenə də əvvəlki nəticəyə gələrək bildirmişdir ki, yol nəqliyyat hadisəsi üzrə ilkin araşdırma aparən təhqiqatçının qəbul etdiyi "cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə" qərarından "Azsığorta" ASC SHD-nin məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət vermək hüququ yoxdur.

Məhkəmənin qərarı ilə razılaşmayan sığortaçının nümayəndəsi məhkəmə nəzarəti qaydasında yenidən apellyasiya şikayəti verərək, Nəsimi rayon məhkəməsinin 12 sentyabr 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsi və işin yenidən

baxılması üçün məhkəməyə qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Apellyasiya şikayətinə məhkəmə nəzarəti qaydasında baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası "Azsığorta" ASC-ni maraqlarına toxunulan şəxs kimi qəbul edərək təhqiqat orqanının "cinayət işinin başlanması"nın rədd edilməsi haqqında qərarı"ndan şikayət verə bilmə imkanı barədə birinci və yuxarı instansiya məhkəmələri arasında fərqli mövqe olmasını nəzərə alaraq qeyd olunan məsələ ilə əlaqədar mübahisəli məqamlara aydınlıq gətirilməsi üçün məhkəmələrdə yaranmış yanaşma müxtəlifliyi baxımından CPM-in 449.2.3-cü maddəsinə şərh verilməsinin zəruriliyi qənaətinə gəlmişdir.

Müraciətlə əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə əsasən hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Həmin maddənin II hissəsində göstərilir ki, hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət edə bilər.

Konstitusiyanın bu maddəsi ilə vətəndaşların həm Konstitusiya ilə təsbit edilmiş hüquqlarının və azadlıqlarının, həm də Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və digər normativ hüquqi aktlarında nəzərdə tutulmuş hüquqlarının və azadlıqlarının məhkəmələrin müdafiəsi altında olduğuna təminat verilir. Məhkəmə təminatı bir tərəfdən hər kəsin pozulmuş hüquqlarının və azadlıqlarının bərpası məqsədi ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnu, digər bir tərəfdən isə məhkəmələrin həmin müraciətlərə baxmaq və onlara dair ədalətli qərar qəbul etmək vəzifəsini müəyyən edir.

Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin I hissəsinə əsasən Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözlə-

mək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. Həmin maddənin II hissəsində göstərilir ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırma bilməz.

"Normativ hüquqi aktlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununun 90.2-ci maddəsinə görə normativ hüquqi akt şərh edildikdə onun normalarının məzmunu izah edilir və dəqiqləşdirilir, onların qanunvericilikdə yeri, habelə ictimai münasibətlərin eyni növünün müxtəlif aspektlərini tənzimləyən digər normalar ilə funksional və başqa əlaqələri müəyyən edilir.

Şikayət vermək hüququ şəxsin hüquqi statusunu təşkil edən hüquq və vəzifələrin ayrılmaz hissəsi olmaqla, qanunvericilikdə birbaşa nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla məhdudlaşdırılmamalı və hər bir şəxs üçün təmin olunmalıdır.

Məhkəməyədək araşdırma mərhələsində şikayət dedikdə cinayət barədə ərizə və müraciətlərin yoxlanması və həmçinin cinayət işlərinin istintaqı prosesində cinayət mühakimə icraatında iştirak edən şəxslərin prokuror, müstəntiq, təhqiqat orqanı (təhqiqatçı) tərəfindən həqiqətən pozulmuş və ya pozulması ehtimal edilən hüquq və qanuni mənafelərinin bərpa edilməsi barədə tələbi başa düşülür.

Prosesin məhkəməyədək mərhələsində icraatı aparan orqanların qərar və hərəkətlərindən şikayət verilməsi və bu şikayətlərə baxılması zamanı əmələ gələn münasibətlər öz hüquqi təbiətinə görə cinayət-prosessual xarakterlidir və şikayət-etmə sahədaxili cinayət-prosessual normalarla tənzimlənir. Belə münasibətlərin əmələ gəlməsinə səbəb olan hüquqi fakt kimi, yalnız səlahiyyətli dövlət orqanlarının məhkəməyədək icraat zamanı prosesual hərəkət və ya qərarlarından verilən şikayət çıxış edir.

Məhkəməyədək cinayət-prosessual icraatda şikayətin predmetini maraqlı şəxslərin fikrincə təhqiqat, istintaq orqanlarının və ya prokurorun

onların hüquqlarını pozan və ya təhlükə altına qoyan hərəkətsizliyi və ya qanunla nəzərdə tutulmuş prosessual vəzifələrin icra olunmamasında ifadə olunan prosessual hərəkət və ya qərarlar təşkil edir.

Cinayət prosesi iştirakçılarının hüquqlarını və qanuni maraqlarını təmin etmək təhqiqat, istintaq orqanlarının, prokurorluğun və məhkəmələrin ən mühüm vəzifələrindən birini təşkil edir. Şəxsiyyətin, xüsusilə cinayət prosesi iştirakçılarının hüquqlarına zəruri diqqət yetirmədən həqiqi ədalət mühakiməsini həyata keçirmək mümkün deyil.

Cinayət prosesində iştirak edən hər bir şəxsin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsi və təmin edilməsi hüquqi dövlətin mühakimə icraatında yeritdiyi ədalət siyasətinin ana xəttidir və məhkəmə hakimiyyətinin həyata keçirilməsinin yeganə yoludur. Belə şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının təminatlarının artırılması nəinki şəxsiyyətin, həm də ümumiyyətlə cəmiyyətin mənafelərinə tam uyğundur.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu baxılan məsələ ilə bağlı qeyd edir ki, şərh olunmalı normanın təhlili üçün CPM-də insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını təmin edən, cinayət prosesi iştirakçılarının statusuna aid olan bəzi maddələr nəzərdən keçirilməlidir.

Belə ki, CPM-in 9-cu maddəsinə uyğun olaraq cinayət mühakimə icraatının əsas prinsipləri və şərtlərindən biri insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılması hallarından onun müdafiəsini təmin etməkdir. Bu Məcəllənin 12.1-ci maddəsinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar cinayət prosesində iştirak edən bütün şəxslərin Konstitusiya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.

Cinayət prosesi gedişində hər kəsin özünün Konstitusiya ilə təsbit edilmiş hüquq və azadlıqlarını qanunla qadağan edilməyən bütün üsul və vasitələrlə müdafiə etməyə hüququ vardır (CPM-in 12.3-cü maddəsi).

CPM-in 122.1-ci maddəsinə görə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından cinayət prosesinin iştirakçıları, habelə bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər tərəfindən şikayət verilə bilər.

Təhqiqatçının cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə qərarından şikayət verməsi CPM-in 212.3-cü maddəsində də nəzərdə tutulmuşdur. Bu normada göstərilir ki, təhqiqatçının, müstəntiqin və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə qərarından müvafiq olaraq ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora, yuxarı prokurora, yaxud məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından məhkəməyə şikayət vermək hüququ olan şəxslərin dairəsi isə CPM-in 449.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. CPM-in 449.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər təhqiqatçının (onun səlahiyyətlərini həyata keçirən şəxs) prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verə bilərlər.

Şikayət etmək hüququ olan şəxslər məhkəmə nəzarəti qaydasında təhqiqatçı, müstəntiq və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun məhkəməyədək icraat zamanı bütün prosessual qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) deyil, yalnız qanunda nəzərdə tutulan aşağıdakı prosessual hərəkət və qərarlarından şikayət verə bilərlər:

- cinayət haqqında ərizənin qəbul edilməsindən imtina edilməsi;
- tutulma və həbsdə saxlanması;
- tutulmuş şəxslərin hüquqlarının pozulması;
- həbsdə saxlanılan şəxsə işgəncə verilməsi və ya digər amansız rəftar edilməsi;

- cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi, cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması və ya ona xitam verilməsi;

- məhkəmənin qərarı olmadan istintaq hərəkətlərinin məcburi aparılması, prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edilməsi və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirilməsi;

- təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin müdafiəçisinin cinayət prosesindən kənarlaşdırılması (CPM-in 449.3.1-449.3.7-ci maddələri).

Qanunla nəzərdə tutulmuş məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilə bilən bu prosessual hərəkət və qərarların dairəsi qətidir və cinayət prosesini həyata keçirən orqanın digər prosessual hərəkət və qərarlarından şikayət verilməsi yol verilməzdir.

CPM-in 449.2.3-cü maddəsindən göründüyü kimi, qanunverici məhkəmə nəzarəti qaydasında təhqiqatçının, müstəntiqin və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun prosessual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şikayət vermək hüququ olan şəxslərin dairəsini müəyyən edərkən yalnız prosessual qaydada proses iştirakçısı və ya tərəf kimi tanınmış şəxslərlə kifayətlənməmiş, bu şəxslərin proses iştirakçısı və ya tərəf kimi qanunla müəyyən edilmiş qaydada tanınmasını əsas götürməmiş, həm də bu qərarların qəbulu və ya hərəkətin edilməsinin (edilməməsinin) digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının pozulmuş hesab edilməsini əsas götürmüşdür.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, CPM-in 449.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan "digər şəxslər" müddəası elə şəxsləri nəzərdə tutur ki, onlar prosesdə iştirakçı və tərəf deyildir. Buna ilk növbədə CPM-in X fəslində nəzərdə tutulan cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər; hal şahidi; şahid; mütəxəssis; ekspert; tərcüməçi və sair aiddir. CPM-in X fəslində nəzərdə tutulan cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslərin siyahısını qəti siyahı hesab etmək olmaz. "Digər şəxslərə" həmçinin törədilmiş və ya hazırlanan cinayət barədə məlumat verən şəxs (CPM-in 204.3-cü mad.); cinayət əməlinin həmin şəxs tərəfindən törədilməsini birbaşa göstərən (zərərçəkmiş şəxsdən

başqa) şəxs (CPM-in 148.2.2-ci mad.); meyitin müayinəsində iştirak edən həkim (CPM-in 238.4-ci mad.); eksqumasiya olunmalı olan şəxsin yaxın qohumları və ya onun qanuni nümayəndələri (CPM-in 237.2-ci mad.); şahidin nümayəndəsi (vəkili) (CPM-in 95.6.11-ci mad.); yetkinlik yaşına çatmamış şahidin qanuni nümayəndəsi (CPM-in 228.2-ci mad.); yetkinlik yaşına çatmayan şahidin, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsində iştirak edən müəllim, həkim (psixoloq) (CPM-in 228.2-ci mad.); hərbi hissə komandiri (CPM-in 171-ci mad.); yetkinlik yaşına çatmayan şübhəli, təqsirləndirilən şəxsin himayəsinə verildiyi etibar edilmiş şəxs (şəxsi zəmin) (CPM-in 166.2-ci mad.); girov qoyan şəxs (təqsirləndirilən şəxsdən başqa) (CPM-in 164.3-ci mad.); tanınmaya təqdim olunan şəxs (CPM-in 239.5-ci mad.), həmçinin hər hansı bir formada özünün prosessual hüquq və ya vəzifəsini həyata keçirən bütün digər şəxslər aid edilir.

Vətəndaşların konstitusiya ilə təmin edilən hüquq və azadlıqlarının pozulması faktı öz-özlüyündə xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə, məhkəməyədək icraat zamanı məhkəmə müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etməyə arıq kifayət qədər əsas verir.

Göstərilən xüsusiyyətlər-meyarlar nəzərə alınmaqla qanunda şikayət vermək hüququ dəqiq qeyd edilmiş şəxslərlə yanaşı, şikayət vermək hüququ olan şəxslərə həmçinin cinayət-prosessual fəaliyyətin o iştirakçıları da aid edilmişdir ki, onların hüquqi statusu qanunda qismən tənzimlənmişdir. Yaxud da ki, qanunda onların adı çəkilsə də, hüquqi vəziyyətləri ümumiyyətlə müəyyən edilməmişdir. Göstərilən şəxslər ibtidai araşdırma orqanının hərəkəti və ya qərarları ilə faktiki olaraq cinayət-prosessual münasibətlərinin subyektiviyyətinə düşürlər və bu münasibətlər gedişində onların hüquq və mənafeləri pozulur və ya pozula bilər.

Bununla belə, "İcbari sığortalar haqqında" Qanunun 22.2.7-ci maddəsinə görə, sığortalı Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 925.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar

istisna olmaqla, sığorta hadisəsi hesab edilə bilən halın baş verdiyi yerdə və ya zərər dəymiş əmlakda sığortaçı və ya onun nümayəndəsi və (və ya) digər səlahiyyətli şəxslər onlara baxış keçirənədək heç bir dəyişiklik etməməlidir.

Sığortaçının sığorta ödənişini verdikdən sonra müvafiq şəxslərə qarşı Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 936-cı maddəsində və "İcbari sığortalar haqqında" Qanunun 25-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada subroqasiya hüququndan istifadə etmək hüququ vardır ("İcbari sığortalar haqqında" Qanunun 23.1.6-cı maddəsi).

Həmin Qanunun 63.1-ci maddəsinə əsasən bu Qanunun 63.2-ci maddəsi nəzərə alınmaqla, avtonəqliyyat vasitələrinin sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası üzrə baş vermiş sığorta hadisəsi zamanı sürücü hadisə yerindən yayınmış olduqda da sığorta ödənişi vermiş sığortaçının hadisəni törətmiş şəxsə qarşı verilmiş sığorta ödənişi məbləğində subroqasiya hüququ yaranır.

Qanunverici "İcbari sığortalar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən

sığortaçıya, sığorta hadisəsi ilə bağlı həqiqəti müəyyən etmək üçün hadisə yerinə gəlib bütün halların araşdırılması imkanını verməklə, faktiki olaraq onu cinayət-prosessual fəaliyyətin epizodik iştirakçısına çevirmişdir.

Bununla da, qanunverici digər tərəfdən sığortaçıya cinayət prosesində subroqasiya hüququnu reallaşdırmaq üçün təminat vermişdir.

Beləliklə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq qeyd edir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər" müddəası cinayət prosesinin iştirakçıları və tərəfləri olmayan, lakin cinayət prosesində iştirak edən və ya hər hansı bir formada cinayət-prosessual hüquq və ya vəzifələri həyata keçirən şəxslərin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və qanunları ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları prosessual qərar və ya hərəkətlər ilə pozulduğu təqdirdə bu qərar və ya hərəkətlərdən şikayət vermək hüququnu istisna etmir.

*Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin
VI hissələrini, "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası
Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq
QƏRARA ALDI:*

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin "qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər" müddəası cinayət prosesinin iştirakçıları və tərəfləri olmayan, lakin cinayət prosesində iştirak edən və ya hər hansı bir formada cinayət-prosessual hüquq və ya vəzifələri həyata keçirən şəxslərin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və qanunları ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları prosessual qərar və ya hərəkətlər ilə pozulduğu təqdirdə bu qərar və ya hərəkətlərdən şikayət vermək hüququnu istisna etmir.
2. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.
3. Qərar "Azərbaycan", "Respublika", "Xalq qəzeti", "Bakinski raboçi" qəzetlərində və "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin.
4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

*Sədrlik edən: Fərhad Abdullayev
Bakı şəhəri, 12 mart 2015-ci il.*

Umummilli lider Heydər Əliyevin aforizmləri, müdrik kəlamları

- Demokratiya insanların şüurunda dəyişiklik deməkdir. Bu dəyişiklik inqilabla olmur, təkamül yolu ilə, tədricən gedir.
- Xalqın, Vətənin taleyi hər bir insanın taleyinə çevrilməlidir!
- Milli azadlığa nail olmaq üçün milli oyanış, milli dirçəliş, milli ruhun canlanması lazımdır.
- Bir hadisənin qarşısını almaq, o hadisə baş verəndən sonra onun nəticələrini aradan götürməkdən daha asandır.
- Həqiqi mənəviyyəti milyonlara, milyardlara da almaq mümkün deyildir. Amma milyonları, milyardları olan adamlar cəmiyyətdə mənəviyyətsiz heç bir şeydirlər.

MÜDRİK DEYİMLƏR

- Hüquq hər şeyin kralıdır. (*Herodot*)
- İdarə etmək çox çətindir, əgər bunu təmiz vicdanla edirsənsə. (*Napoleon I*)
- Dahi əməlləri dərhal həyata keçirmək lazımdır, sonsuza qədər düşünüb-daşınmaq yox. (*Yuli Sezar*)
- "Kainatın ruhu həqiqətdir." (*İbn Sina*)
- "Heç səhv etməyən insan, heç bir şey etməyən insandır". (Yunus Əmrə)
- "Gücün kimin tərəfində olması vacib deyil; vacib olan haqqın kimin tərəfində olmasıdır." (*V.Hüqo*)
- Vətən daşı olmayandan, olmaz ölkə vətəndaşı.
- Qorxaq gündə yüz yol ölür, igid ömründə bir yol.
- İgid ölür adı qalar, müxənnətin nəyi qalar?
- Əmanətə xəyanət olmaz.
- Adət qanun deyil, amma qanun qədər hökümü var.
- Ər olmuş, qanun ölməmiş.
- Haqq nazilər, üzülməz.
- Bir yerdə ki, kiçik insanların kölgəsi böyüyür, - demək o yerdə günəş batır...

Jurnalist Femida MMC

"Hüquq və Qanun" Jurnalı

Hüquq Xidməti

Bizimlə əlaqə

Zəng edin:

+994 (55) 732 76 66

+994 (55) 222 46 03

E-poçt:

huquqveqanunjurnali@gmail.com

